

VÖRÖSMARTY FELESÉGE.

Gyulai Pál «Vörösmarty életrajza»-ból.

Vörösmarty már betöltötte negyvenedik évét, midőn Csajághy Laurával megismerkedett. Nem volt fiatal, de a szív és vágya a boldogságra ifjabb marad az emberben, mint bármely. Első szerencsétlen szerelme óvakodóvá és zárkózottá tette. Tudta tapasztalásból, hova viszi az embert az ábránd, a szenvedély, ha első csirájában el nem fojtja. Kedvezőtlen anyagi körülményei visszariasztották a házasságnak még gondolatától is. Lemondott róla, de a lemondás kérése alatt a gyöngéd és nemes szív föl-földobogott a boldogság néhány napjáért, mielőtt az élet elhagyatlanék. A szerelemből és családeletről mintegy kitagadva, a barátságok és hazának áldozta kedélye minden kincsét, de az a hű ragaszkodás, melylyel néhány kitűnő férfiú csüngött rajta, a dicsőség, mely homlokát övezte, ki nem pótolta egy szerető női szív hiányát. Uralkodott magán, elnyomta szíve jogát, de a szerelem csak aludt szívében s nem aludt ki. «Késő vágy» című költeménye e hangulat kifejezése. Nehéznek tartja a reményt a kor alkonyában s úgy hiszi, az ész megtiltotta neki, hogy többé szeressen. De érzik az egész költeményen a szerelem eltitkolt, elnyomott vágya. Nyugodtan élte napjait, a mint maga mondja, az őszi szép napokat, melyeket a sors és ész adott, de egy soha be nem töltött ür érzetével szívében. Nem várta, nem kereste a szerelmet, de több volt, mint valószínű, hogyha a körülmények kedvezése vagy a véletlen szeszélye föllobbantja szívében, elhatározó lesz egész életére nézve. Csakugyan úgy történt. Vörösmarty utolsó szerelme éppen oly kevéssé gazdag regényes részletekben, mint az első, de éppen oly igaz és megható. Egy szenvedett és sokáig elzárkózott szív megnyílása az, mely boldogságért eseng, mindenét fölajánlja, mit bírhat s elfogadva vagy visszautasítva többé nem tartja magáénak. Vörösmarty még egyszer megifjult, mintha visszatértek volna elveszett évei, mintha elfojtott érzései megtartották volna egész hevőket, de oly élmények által mérsékelve, melyek észrevétlen mélyebben érzeni tanítják az embert s képesebbé teszik boldoggá lenni és boldogítani.

Először 1841-ben látta Laurát, ki testvére, Bajzáné látogatására jött Pestre Komárommegyéből. Vörösmarty egy házban lakott Bajzával s nála kosztózott. Úgy szólva a család tagja volt, kit nem köteleznek a szigorú illemszabályok. Rendesen viseltes kabátjában jött le ebédelni, melyben otthon szokott dolgozni. Egy nap, nem tudva semmit Laura megérkezéséről, szintén így jelent meg. A mint belépett, egy ifjú leányt látott a háziakkal beszélgetni, kit nem ismert és vendégnek gondolt. Gyorsan visszavonult, szobájába sietett s fekete attiláját vette föl. A leány megzavarodott, restelte, szégyelte, hogy Magyarország első költőjének, kit a távolból annyira tisztelt, alkalmatlanságot okozott. Egész ebéd alatt elfogult volt s alig mert Vörösmartyra tekinteni, kit már az első órában elbájolt. Vörösmarty érezte, hogy minden találkozás növeli hajlamát, mely már-már szenvedélylyé vált. Laurának érdekes arca volt, szép szeme, hollófekete haja, könnyed, karcsú termete. Bájait öltözetbeli jó ízlés emelte. De legfőbb bája mégis vidám szellemében nyilatkozott. Elméjének természetes finomsága, kedélye könnyed, játszi hullámozása, mely éppen oly távol volt a kaczérságtól és szeszélytől, mint a keresettségétől és szenvedéstől, különösen jól hatottak Vörösmartyra, s érzelmes derűsége hangolták, valahányszor körébe lépett. Szívén és lantján egyszerre rezdült meg a szerelem húrja.

Laura erről sokáig semmit sem tudott, oly kegyeletos tisztelettel viseltetett iránta, hogy nem is képzelte szerelmét. Vörösmarty maga is, bár akaratlan, megerősítette e tévedését. Nem mint udvarló közeledett hozzája, hanem mint szerelmes, ki rejti titkát. Laura csak annyit vett észre, hogy megkülönbözteti, részvételt van iránta, de ezt csak nemes szíve jó indulatának tulajdonította, melyről annyit hallott a családban. Vörösmarty érezte ezt, visszadöbbsent, de 1841-ben történetesen megnyílt Bajzának, kitől aztán Laura megtudta, hogy szerettetik. Szegény leánynak oly különösnek tetszett Vörösmartyt látni lábainál, kit költői dicsőségében

oly magasan képzelte maga fölött. A tisztelet erős alapja a szerelemnek, de nem változhatik egyszerre azzá s legkevésbé egy oly fiatal leánynál, kinek csapongó képzelete határozatlan és regényes vágyakat táplál. Laura kétkedett magában, vajon képes-e boldogítani Vörösmartyt, nem mondott se igent, se nemet, de elhagyta vidám kedve, merengőbb lön, mit Vörösmarty kétség és remény között szemlélt s a *Merengőhöz* című híres költeményét írta hozzá, mely éppen úgy föllepze mély kedélyét, mint világot vet az egész viszonyra. Vörösmarty, mintegy kimélve érzelmeit, nem a szerelem dithyrambját intézi hozzá, hanem a boldogság bölcselétét fejt meg neki. Mint testvér, barát szólal meg, csak mintegy elrejtve érezteti szerelme fájdalmát, mely a költemény végén lágy esengéssé válik. Viszonyuk egymáshoz mind bensőbb lön, s Laura mindinkább érezte kedélyén Vörösmarty szelleme uralmát. *Ist Gehorsam im Gemülhe, wird die Liebe nicht fern sein* — mondja Goethe. Vörösmarty nyilatkozott, Laura menyasszonya lön. A költő nem adhatott gazdag nászajándékot menyasszonyának; a *Merengőhöz* című még ki nem adott és senkinek nem mutatott költeményét írta le számára, midőn 1843-ik márcziusában Csepén Komárommegyében meglátogatta.

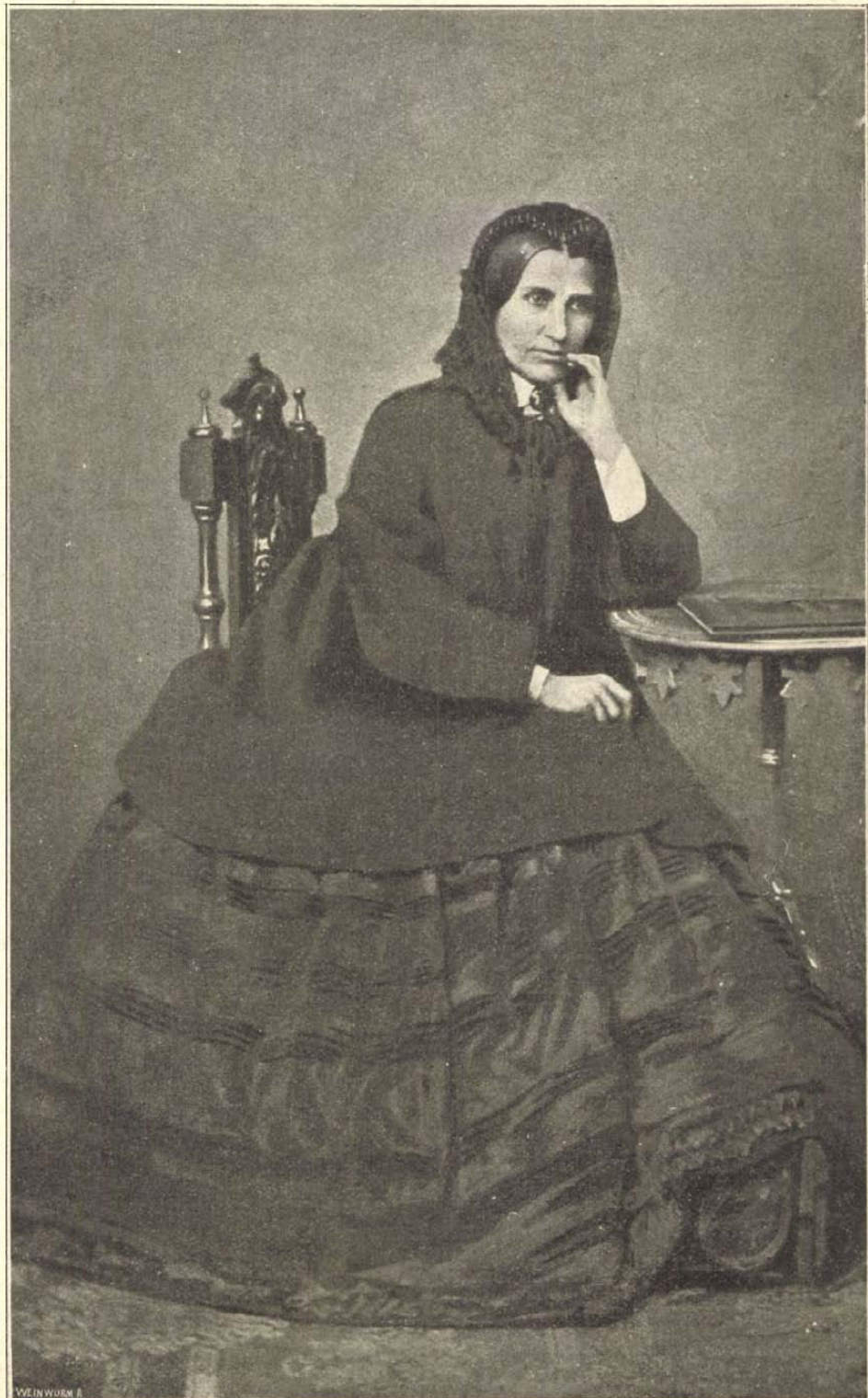
A kézirat most is megvan, a papir elsárgult, mint a kéz, mely beírta, de a fölindulás, melyet felköltött, folyvást élt a menyasszony, az özvegy szívében. «Kapt-e valaha menyasszony sebb nászajándékot?» mondja nekem Vörösmarty né elmerengve, midőn a variánsok kedvéért a kéziratot összehasonlítottam a nyomtatvánnyal.

A merengő menyasszonyt a merengő özvegytől hűsz évnél több — egy sir választotta el s leányai, kik mellette ültek, megindulva tekintettek föl anyjokra. A menyegző 1843 május 9-én ment véghez Pesten.

„VÖRÖSMARTY EMLÉKKÖNYVE.”

E czim alatt a költő születésének százados évfordulójára rendezett országos ünnep alkalmából a székesfejérvári Vörösmarty-kör nagybecsű irodalmi munkát ad ki, melyet *Czapáry László dr.*, a Vörösmarty-kör titkára szerkeszt.

Ez Emlékkönyv kiadásával a Vörösmarty-kör célja volt: összegyűjteni és az ünneplő nagyközönség kezébe emlékül adni még pedig tárgyilagosságot azon adatokat, a melyekből nemesak az életíró, hanem minden olvasó is önálló képet alkothat Vörösmarty egyéniségéről; a melyekből egyszersmind némi tájékozást szerezhet a költő koráról is, és végül képet nyerhet arról, hogy Vörösmarty halála után a költő érdemeit és egyéniségét koriársai, illetőleg a közvélemény mily méltánylásban és megítélésben részesítették. Közli az Emlékkönyv a költő felett tartott emlékbeszédeket és a halála alkalmából megjelent hírlapi cikkeket; a költő családi leszármazását, önéletrajzát, iskolai és egyéb bizonyítványait, okleveleit s összegyűjtött levelezését. A levelek

1878-iki fénykép után.

VÖRÖSMARTY MIHÁLYNÉ CSAJÁGHY LAURA.

SZÉLL KÁLMÁNNÉ VÖRÖSMARTY ILONA.

közt nagy számmal vannak Deák Ferencnek Vörösmartyhoz irt eddig *kiadatlan* levelei. Különösen érdekesek ezek a levelek, mert belőlük megismerhetjük a költő egyéniségét, meg azt a bizalmas benső viszonyt is, a melyben Deák Ferenczhez állott.

Ezekből az eddig nyilvánosságra nem jutott levelekből, a pár hét múlva megjelenendő «Vörösmarty Emlékkönyv» szerkesztősége s az Emlékkönyvet kiadó Vörösmarty-kör elnöksége szivességéből közöljük a következőket:

1.

Deák Ferencz — Vörösmarty Mihályhoz,
Kehidáról. Martius 13-án, 1826.

Kedves Miskám!

Régen nem írtam ugy-e? De megbocsáss, a sok aggság és munka annyira elfoglalnak, hogy még rólatok is csak álomban van időm gondolkodni, mert bátyám Posonyból látogatásunkra hazajövéen itthon megbetegedett és már hatodik hete súlyos nyavalyában sinlődik; ezt pedig látni és rajta segíteni nem tudni, mily kínos érzés lehet egy szerető testvérnek, megítélését szivedre bizom. Ezen fájdalmas érzést nagytja nálam az is, hogy most nem régen gazda-asszonyon számtalan tolvajsága miatt kiadtam s időn kívül helyette alkalmasat nem találtam, egy rossz szakácsnéval vesződöm s magam vagyok mezei gazda is, gazda-asszony is, s minden ételnél, minden a házi tartáshoz szükséges foglalatosságnál leginkább az a félelem nyughatatlanít, hogy beteg bátyámnak talán ez vagy amaz kedvére nem lesz. Ily bajokkal vagyunk öszvekötvé a szabad, nőtelen élet.

Ezen számos gondjaim között most éppen éjfélben ragadom a tollat, hogy Néked hosszas hallgatásom okáról írjak, a Tiedet pedig szemre vessem; megengedj azért, hogy levelem zavart, mint elmém, és ezen minden öszvefűgés nélkül való soraimat is vedd igaz barátságom jelének. Írj minél előbb; Csontost szidd meg restségéért; az ismerősöket, Fábiánt, Stettner-t és Szombathelyit, ha vélek öszvejössz, nevemben tisztelj és szeressed igaz barátodat,
Deák Ferenczet.

Irtam-e már, hogy Zalánod nékem igen tetszik?

2.

Deák Ferencz — Vörösmarty Mihályhoz,
Kehidán. Július 6-án, 1826.

Kedves Barátom!

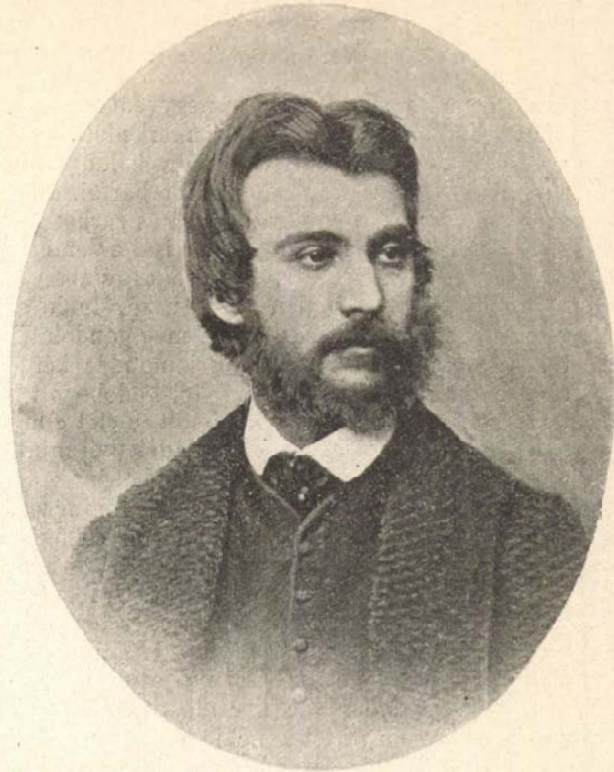
Ne boszonkodj, hogy annyi idő óta válasz nélkül hagytam leveledet; de hivatalos és gazdasági foglalatosságaim majd alig engednek pihenésre időt. Most sem fogytak el ugyan dolgaim, hanem a széna takarásból egy zápor kergetett haza; itthon pedig az író asztalomon

heverő és még elkészítendő tiszti véleményeket, pártfogásbéli pöröket és az Árvai ki-küldöttségnek csak félig kész jegyzőkönyvét mérgesen egy szegletbe dobván, boszúságom enyhítésére a tollat ragadtam s elmulasztott válaszadásbéli kötelességemnek most teszek eleget. Örömmel teljesítem én ezt, mert a multról emlékezve levél által egy két órát Véled elpetyegni, komolyságomat is eloszlatja. Hosszas hallgatásod miatt minden, a ki kevesebbet ismerné igaz szivedet, kételkednék: ha a régi vagy-e még? de én nem kételkedem, csak boszonkodom, hogy minden leveledre választ vársz s addig nem irsz ismét, míg ez meg nem érkezik; holott már kértelek, hogy foglalatosságaim és szokott lustaságom tekintetéből némelykori hosszas hallgatásomat, mint nékem tulajdon gyengeséget, (de nem szánt-szándékos hibát) elnézd, megbocsásd, és levélróvást ne tarts. Amúgy is, a mit leveleim számában elmulasztok, azok hosszúsága untig helyreüti azt, mert nyúlfarkú leveleidre mindenkor jobbára egy hosszú Sz. Iván énekét küldök.

Utolsó leveledben Szombathelyinek meghidegüléséről emlékeztél egy pár szóval; óhajtanám tudni, megjobbította-e már magát azóta? Ő engem a multkor Pestről Hertelendy Ferkó által köszöntött s azt izente: «hogy Vörösmarty kívánná tudni, az általam kezénél hagyott valamivel mit csináljon?» Én ezt a valamit a bátyám regéinek gondolom s csodálom, hogy nem magad, hanem harmadik, sőt negyedik kéz által kérdezel meg felőlök; de akár hogy történt is ez, én ismét megújítom azon kérésemet, hogy ezen regék addig a Te kezédnél legyenek, míg azok kinyomtatására heverő pénzünk nem lesz; ekkor majd tudósítani és kérni foglak, hogy a nyomtatás eránt szerződésre lépj és az előre lefizetendő pénzt is kezédhez küldöm.

Stettner barátunknak csakugyan véghez ment házasságáról valami félig bizonyos hírt azóta is hallottam; adja Isten, hogy olyan boldog legyen, mint én kívánom; gyermekeiből pedig olyan hazafiakat, barátokat és embereket nevelhesen, milyen ő maga.

Fábián barátunkat, ha csakugyan igaz, hogy feleségétől elválni készül, vagy talán már el is vált? szivemből sajnálom! annál inkább sajnálom pedig, mert tudom, hogy angyalt vélt ölelni kitvesében, s úgy látom, élte boldogságának ördögére talált. Így jártok Ti költők jobbára a házassággal. A legelső leányt, melynek külseje és társalkodása tetszető, hamar megszerítitek, mert szerelmesek voltatok már, minek előtte ötlet láttatok volna. Nem magát a leányt szerítitek, hanem egy képet, mely tüzes képzelődések leleménye, mely az asszonyi tökéletességek remekje, mely már az első szerelmes verset, (mert azon szoktatok leginkább kezdeni a költést,) az első költői munkát lelkesítette, lankadó tüzeteket éleszt, s melyet Ti ideálnak neveztek. Ezen ideált véltitek azon szőke, vagy barna fürtű, kék vagy fekete szemű leánykában rejteni, mely Titeket úgy elbájolt, hogy lelki tulajdonságait vizsgálni reá sem értek; és ha a leány is egy kicsint érzelő, vagy azt színlelni jól tudja, ha okosan tetszéskedő s eltalálja azon pillanatot, melyben lelkesedéstek a Helicon tetejét legalább is tiz, tizenöt öllel meghaladta: akkor már imádjatok azon angyalt, mert azt csak szeretni, tisztelni, kevés volna etőttek; s ezen imádottnak tárgynak birtokában mennyországot reményletek. Az akadályok még inkább hevítik az indulatot; de ha ezek egyszer meggyőzve, a révpárt elérve, s a leányka karjaitok között vagyunk már; ha a testiség (mert Ti is gyakran csak gyarló emberek vagytok ám,) az a durva testiség, melyről előbb talán nem is álmodoztatok, kielégített: vége a nagy lelkesedésnek, az ideál elrepül, s néha csak egy igen közönséges asszony mond félálmosan jó reggelt a tegnapi elragadtatásból bámúlva ébredő férjének; ha egyszer új sorsotok ujsága múlik, érzitek, hogy az egyszersmind kötött sors, és hogy olyan leánynak vittétek áldozatul szabadságtokat, ki ezen igen nagy s talán a világon legnagyobb áldozatot meg nem érdemelte. Ekkor veszitek észre, hogy a leánynak annyi tökéletességei nem magában a leányban, hanem egyedül agyvelőkben voltak, s Ti azokat csak poetice, de észrevehetetlenül ruháztatok az imádottra. Ezen szorító kötelet feloldani nem lehet, annál szorítóbb pedig az, minél oldhatatlanabb; azért tehát

VÖRÖSMARTY BÉLA. (1863.)

a megszokott poetica licentiához folyamodtok; de ezt az isten-asszony nem tűrheti s vagy dörög és ekkor vége a házi csendességnek, vagy ő is hasonló licentiával él, s ekkor kakuk tojik a költő fészkebe. Egy szóval, a mennyire én a költőknek életírásaikat ismerem, az volt közülük a házasságban legboldogabb, kinek felesége leghamarabb meghalt az esküvés után. Stettner is félténém én, de csak az biztat, hogy előbb megszerette feleségét, mint a költést.

Vége Barátom! szó nélkül nem hagyhatom házasságot javasoló biztatásaidat. Oly közel állnak ezek leveledben a Fábián házassági elválásáról irt tudósításodhoz, hogy tréfát, vagy gunyolódást sejtenek azokban, ha csak azon elhatározott és nem csupán enyelgő hang, melyet ezen rendekben és ezeken kívül is utolsó együttlétünkön e tárgyról ejtett némely szavaidban észrevehék, ellenkezőt nem mutatna. De még eddig hála a szerelem kis istenének, csak körülöttem szőrogatta nyilait, azon egykettő is, mely talán nékem volt irányozva, vagy tömött ruhámban fenakadott, vagy izmos mellcsontomon megtompulva szívet nem sérthetett. Egy mégis, megvallom: mélyebben csúszott az oldalcsontok közé, mint kívántam volna; megdöbbsentem először a véletlen eseten, de elhatározottságomat ismét visszanyerve, oly gyengéden, oly kimélve vontam ki a vesszőt, hogy két-estendei távolléte egészen begyógyította már sebemet. Sajog ugyan most is még némelykor a sebhely, kivált ha vagy magam, vagy mások azt véletlen az elevenebb emlékeztetés által felvakarják; de a hideg meggondolás mindenkor lecsillapítja az újra felzúdult indulatot, s nem enged, hogy a szív, ezen vakmerő játékos, egy egész élet-boldogságot kössön egy kockához.

E kevésből már láthatod, hogy ha foglalatosságim hosszabb útra időt engednének is, inkább Titeket, kikhez a barátság édes érzése csatol, látogatnálak meg, mint sem egy idegen, ismeretlen és soha nem látott leányt keresgelnék az alatt; mert jaj annak a ki úgy keres szeretőt és barátot, mint — gombát.

De elég erről. Ird meg, mint vagy? miben töltöd idődet? hol és mint van Csontos? kérdezd meg tőle: mire véljem mind e korig tartó hallgatását? Ismerősimet köszöntsd, Kisfaludy Károly urat tiszteld nevemmel, írj minél előbb s minél többet és szeressed igaz barátodat,
Deák Ferkót.

3.

Deák Ferencz — Vörösmarty Mihályhoz.

Kehidán, 9-ber 16-án, 1826.

Salamon Király-odra valamivel több előfizetőt leltem, mint Zalán-odra, kiknek neveiket idezárva megküldöm, — már régen keresek biztos alkalmatosságot ezen csekély előfizetési pénznek kezédhez szolgáltatására, de mind-éddig sikkertelenül; kénytelen vagyok tehát ezt

a közönséges postán koczkatatni, ne hogy későre érjen kezébe. A könyveket mi uton szállítod hozzám, megmondani nem tudom; Te azonban Pestről vidékünkre hamarabb lelsz alkalmatosságot, mint én tőlünk Pestre.

Ha későn érkeznek levelem és azzal az előfizetők neveik is elkésnének, azoknak a munka végére leendő nyomtatásán semmit ne aggódj, mert itteni előfizetőid a munkát óhajtják olvasni, nem pedig a magok neveiket.

Mint van Stettner és Csontos? már régen várom leveleiket. Te is egészséges vagy-e? visszaértél-e Pestre és miért nem irsz nékem? tudósíts, úgy szinte azt is ird meg, ha ezen levelemet és az abba zárt 5 ft. e. p. megkaptad-e? Teljesítsd ezeket, de minél előbb és szeressed igaz barátodat,

Deák Ferencz.

Igen sietve irok, mert vendéget hallok érkezni.

Zala vármegyéből előfizettek:

T. Gyömörei Boldizsár táblabíró ur	1 ex.
— Oszterhueber József do.	1 ex.
— Oszterhueber Mihály ur	1 ex.
— Dőry Imre t. bíró ur	1 ex.
— Szép György fiscalis ur	1 ex.
— Chinorányi Boldizsár alsz. bíró ur	1 ex.
Nzetes Deák Ferencz prókátor	2 ex.

Sa: 8 exempl.
per 1 f 30 k.
tesz 12 frt.

4.

Deák Ferencz — Vörösmarty Mihályhoz.

Kehidán. October 31-én, 1831.

Kedves Barátom!

A kehidai zsidó jövő héten Pestre megy vásárra; meghagyta tehát néki, hogy szállásodat felkeresse s e levelemet kezébe adja; mert feltettem magamban, hogy mindent leírok, a mi eszembe ölik; postán úgy sem írhatok szíven szerint, ha csak leveletem koczkatatni nem akarom; engem legalább több mint egy példa tanított, hogy némely fontos tartalmú levelet a postákon más is elolvas, nem csak az, a kinek írva volt.

Mint vagytok Barátom Pesten? Ti már által usztátok a cholera veszélyes tengerét, de minket most fenyeget örvénye, tőlem már két órányi távolságra vagyunk csak; mérge azonban még eddig oly dühös nem volt, mint más vidékeken, mert nálunk vagyunk példa, hogy egy faluban 23 beteg közül csak kettő halt meg, s a többi felgyógyult. Nem örülünk ugyan e nyavalya terjedésének, mely itt még most felette lassú, de nem is rettegünk annyira, mint sok más helyeken. A vesztelő házakat, a végvonati őrállásokat mind megsemmisítettük, mert célra nem vezettek, pedig számos költségbe kerültek volna hosszabb ideig, melyet nyomorult adózó népünk megfizetni nem győzne.

Lesz-e országgyűlés? mikor? és mi jót vagy rosszat szül hazánkra? ezen kérdések nálunk minden gondolkodni tudó és merő elmét foglalatostkodtatnak. Némelyek makacsok az aristocratiának megrögzött jussai mellett s inkább akarnak 9 millió embert nyomorúságban látni, mint constitutiójuk csorbulását engedni (azaz fizetni) s nem gondolják meg, hogy «populus esuriens timere nescit;» — mások a zemplini eseteken úgy megrémültek, hogy most mindent elvállalnának és többet is, mint erejük elbir, rettegést mutatnak, ezer apró esetekkel, sokszor mesékkel ijesztgetik egymást s ezáltal még többet ártanak, mert félni lehet, hogy az ilyes rettegésekből arany várokat épít a közép, s ha mind nem teljesedik, a mit óhajtott, (mind pedig egy országgyűlésen teljesedni nem fog), fegyvert ragad; a nagyobb erő ismét elnyomja talán felkelését, de sok ártatlan vérel lesz a csendesség megvásárolva. Kevesen vannak, kik okosan, de méltósággal engedve járnak a közép uton. Én itt jobbagyaim közepeben nevetem az ijesztgető híreket, mert kebelemre téve kezemet tiszta lélekkel merem mondani, sohasem felejtettem el, hogy ők is embertársaim. Igaz ugyan, hogy a felbőszült részeg paraszt csoport más vidékekről erre zugva engem is feláldozhat dühének, de Isten néki; inkább ez, mint cholera; így legalább boszulatlan nem veszek, mert ha csak orozva nem esném, olcsón, fogadom, nem veszem életemet. Azonban én úgy hiszem, mindez nem fog megtörténni.

Sietve irok, mert tüstént indulok Kanizsára

testvéreim gyermekeit iskolába vinni, — talán egy két betű itt-ott ki is maradott vakarásomból, de abban bizom, hogy okos ember lévén, reá érted azt is, a mi írva nincs.

Isten veled; Gyurit, feleségét és Téged csokolva vagyok igaz barátod,
Deák Ferencz.

November 2-án 1831.

Most térek meg Kanizsáról és zsidóm jelenti, hogy Pestre utazni nem fog; leveletem azonban már megirtam, tehát postán terhellek véle, de comissiómból már most semmi sem lesz, azonban majd máskor. Isten veled.

5.

Deák Ferencz — Vörösmarty Mihályhoz.

Kehidán. Nov. 19-én, 1850.

Kedves Komám!

Ha vannak a rákok között politikai pártok s ezen pártok között egy fontolva haladó s a fontolva haladó pártnak egy oly vezére, ki csak valamivel megy többet előre mint hátra, ez a fontolva haladó rák-vezér gyorsabb meghezója lett volna levelednek, mint a cs. k. posta. Én leveledet csak e napokban kaptam; pedig hidd el igen vágytam tudni bizonyos rólatok. Súlyos idők nehezültek reánk s aggodalom nyomott annyi jó ember sorsa miatt, de leginkább aggodtam rajtad és családodon. Mitan lapokból értettem, hogy a politikai üldözéstől menekültél, szerettem volna tudni testi lelki állapotod mi-benlétét s azért kétszeresen kedves volt kurta, de még is a semminél valamivel többet tartalmazó leveled; abból értem, hogy Szt-Ivánon laksz. Holt híredet is hozták már, de ezen hírek valóságán van okom kételkedni, mert holt ember, azt mondják, pálinkát nem iszik! Te pedig pálinkát kívánsz inni. Igen szívesen küldök néhány üveggel, mihelyt alkalmam lesz; — azt hiszem zsidóm nemsokára Pestre megy, az által majd megkapod a kívánt akovitát.

Hát Lóri s gyermekeid s Bajzáék mint vannak? — ha betegeskedésem, mely egy idő óta ismét elővett, lehetetlenné nem tenné, bizony lerándulnék csak kis időre is Hozzátok, mert oly igen szeretnék legalább néhány órát véletek eltölteni; de az most legalább a tavaszig lehetetlen.

Isten áldjon, Kedves Komám! Lórit s gyermekeidet csokolom. Irj és szeresd hű barátodat,
Deákol.

6.

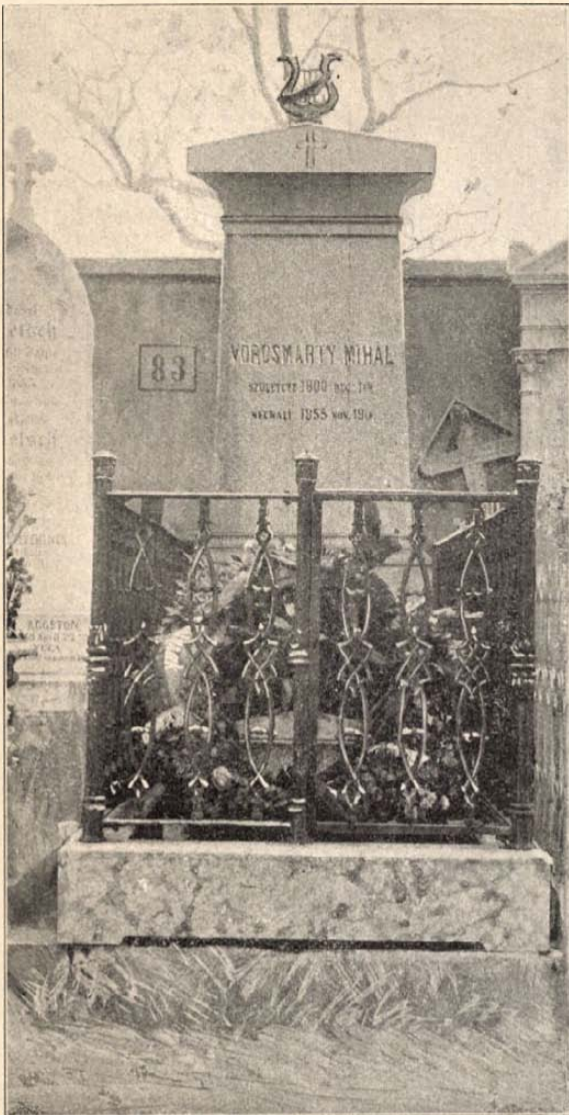
Kossuth Lajos — Vörösmarty Mihályhoz.

Édes Barátom! Én, mint mondám, örömet irandok néha lapjaitokba, s gondolod, hogy nevetem bár csak egyszer is említeni jó lenne; annak talán oly czikknél kellene történni, mely eléggé gyanútlan, hogy velem nevetem is átveregőhessék. Unalmambani firkálásimat hanyogtatva az idezárt haszontalanságra akadtam, mely csak azért voná magára az érintett célra nézve figyelmemet, mivel ha különben tartalmából valami kis belső baj nem hiányzanék, — a modor, melyben írva van, bizonyosan olyan, minőre véleményem szerint időszi lapoknak szüksége van: t. i. komoly dolgokról is encyclopediai könnyűséggel fecsegő. Azonban más részről nem akarnám, hogy lapjaitokban nevetem legelőször ostoba haszontalanságnál legyen említve.

Kérlek, barátságosan fuss át e lapokon, s kérd Bajzát is, tegyen hasonlót, ha reá ér, s mondjátok meg: van-e valami bennök, a mi nem — — — való. Ha történetesen kedvezőbb színben állana előttetek, mint szemeim előtt, át kellene futnom magamnak is: mert mióta irtam, nem olvasám. Javítlanul van és igazítlanul össze-vissza hanyva, tán el se mehetek rajta. Felosztani könnyű lenne. Ha valamit méltónak látnánk majd a közlésre, minden-

VÖRÖSMARTY SZOBRA SZÉKESFEJÉRVÁROTT. — Fodor József fényképe után.

Goszleth fényképe után.

VÖRÖSMARTY SIREMLÉKE A KEREPESI-ÚTI TEMETŐBEN.

esetre kérem elbocsátani, hogy ezek csak töredékek, oly kéziratból, mely csak időtöltésül vala írva, nem a végett, hogy olvasók elébe kerüljön; — de hogy a szerző igérvé lapjaitokat holmi korszerű dolgozatocskákkal egyszer — másszor tömni segíni. Ölel meleg barátsággal Kossuth.

7.

Liszt Ferencz — Vörösmarty Mihályhoz.

Teleki Sándor gróf útján arról értesülök, hogy Tekintetességed azzal tisztelt meg, hogy verset írt hozzám, olyat, a minőt ön írni szokott, szépet, gyönyörűt. Nem tudom eléggé kifejezni, mennyire hizeleg ez énnekem s engedje meg, hogy mindennapi keresettség nélkül megmondhassam, mily mélyen meg vagyok hatva, hogy még oly friss emlékezetében élek.

A jövő tavasszal ismét Pesten leszek. Mikor három éve a várost elhagytam, azt a büszke reményt vittem keblemben magammal, hogy ama mély és dicsőséges rokonszenvre, a mely hozzám fűződött, nem mutatom méltatlanak.

Ön ítéletet tesz hitemről; legyen azonban irántam — kérem — sok elnézéssel s némi barátsággal s ennek fejében számítson őszinte odaadásom s hálámra. Az Ön

Kryizawitz, 1843 márcz. 17. Liszt F.-e.*

8.

Vörösmarty Mihály — Wesselényi Miklóshoz.

Pest, 1845. Apr. 23-án.

Tisztelt Barátom!

Isten látja, bűnös ember vagyok, bűnösebb Pest városánál s a világon minden kupak tanácsnál. De hogy bűnömöt bevalljam, végre meg kellett szólalnom, levelet kelle Hozzád írnom, kit hallgatásommal oly sokáig sértettelek. De e részben egy mentségem is van: nem találtam el a szót, nem volt gondolatom elég méltó Hozzád

* Liszt Ferencz hangversenyével a nemzeti színpadon 1840-ben lépett fel, a mikor a lelkesedők díszkarddal tisztelték meg. Vörösmarty ezen lelkesedés hatása alatt írta Liszt Ferenczhez című ódáját, melyben a nemzeti fájdalom és az ébredő, tenni vágyó nemzeti szellem, a múlt dicsősége, gyásza, a jelen küzdelme és a jövő reménye olvad a Szózatéhoz hasonló hangulatba. Liszt Ferencz levelét németül írta; itt fordításban van közölve.

s hozzám, melyet annyi balság után oly viszás körülményekben szavakba foglaljak. Hallgattam; mert imádkoznom késő, káromkodnom sikertelen s nagyszerű türelmed, sőt csüggedetlenséged ellenében gyávaság lett volna. S most mi batorit, hogy bűnös hallgatásom után felszólalni merek? Egy kis közbejáró, apr. 17-én született második fiam, ki ha szólni tudna, azt mondaná: légy keresztapám! Reményem, nem tagadod meg a szegény költő fiúnak kérelmét s e reményben holnap Deák Ferencz fogja nevedben keresztvívzre tartani. Ném hasonló kérelmét jelenti Hozzád és szíves üdvözlését. Azt halljuk, hogy feljössz: Isten tartson meg e jó szándékodban s adjon hozzá jó kedvet és erőt. Azok, kiket idő, életbaj szétszórt, egyesülni fogunk körülöttem, mint együtt voltunk évek előtt, midőn fiatalabb vér s egy jobb kor álmai oly kedves órákat engedtek töltenünk.

Politikai dolgokról nem tudósítalak, azokat avatottabb emberektől tudod; magamról nem írhatok egyebet, mint, hogy a verseket — és a mi hihetetlennek látszott — a magyar nemzetet szaporítom. Első fiam apr. 20-án, a második apr. 17-én született s így egy év alatt kettő, mi egyébiránt — tisztelet becsület, de igazság is — felerészben ném érdeme.

Isten áldjon meg. Tartsd meg szíves jó akaratodban
tiszteelő barátodat,
Vörösmartyt.

9.

Vörösmarty — nejéhez.

Jul. 29-én, 1849.

Kedvesem! az Isten enyhítse aggodalmaitokat, gyámolítson minden bajtokban s tartson meg benneteket e zivataros időben.

Tudom, hogy szereted gyermekeidet, még is jól esik Téged kérnem, hogy kettőztetett gondal és vigyázattal légy irántok. Hallom legkisebbik leányom meghalt. Isten büntetése rajtunk; már sokalni kezdtük, a mennyi van; most félünk kell, hogy majd nagyon is kevés marad vigasztalásunkül Neked anyai fájdalom- és gondjaidért, nekem annyi aggodalmamért.

Az Isten ne adjon több ily gyászt nekünk. Őrizd meg őket, Édesem, hogy hiány nélkül találjalak, midőn ismét látlak.

Mi kiindulásunk után jó ideig Czegléden voltunk, azután Szentesen, most már alább jöttünk s bevárjuk Isten akaratját.

Ha nem tilalmas irnotok, írj házi dolgainkról; de ha tilalmas, ne tedd ki magadat vagy más veszélynek, vagy bánatalknak.

Egy kissé beteges voltam vagy két nap, de most már helyre bójtöltem magamat.

Csókollak, Édesem, szegény kis gyermekeimmel együtt. Az Isten áldjon meg benneteket.

V. M.

10.

Vörösmarty — nejéhez.

Kedves Lórikám!

Oly rég láttalak, oly rég hallottam felőletek, hogy szinte félek megkérdeni, mert ily időben s ily hosszú távollét után csak rosszat lehet várni. Hidd el, Kedvesem, nem merem rátok gondolni; dült arcot és torz alakot láttam; annyira borúsak, sötétek voltak környezetem. A képzelődés, mely az emlékezet erejével visszaidézi a kedves alakokat, kifáradt s olyanná lett, mint egy eltört tükör.

Mi engem illet, röviden csak ennyit írhatok: Én egész Aradig mentem, hol már legnagyobb zavart és rendetlenséget találtam, annyira, hogy végre kifakadásomban azt mondtam, hogy ilyen szamarak és gazemberek között én nem maradok tovább. A következéskor igazolt. Szerettem volna távol lenni Magyarországtól, hogy ne lássam nyomorú átalakulását, melyet már ott előre sejtettem; azonban a bizonytalan hírek s társaim szavazata visszatartottak s most itt vagyok s minden erütéssel érzem, hogy a mit a becsület, de gyarló kormányzó mellett a gazság készített, annak súlyát és keserveit a nép fogja viselni.

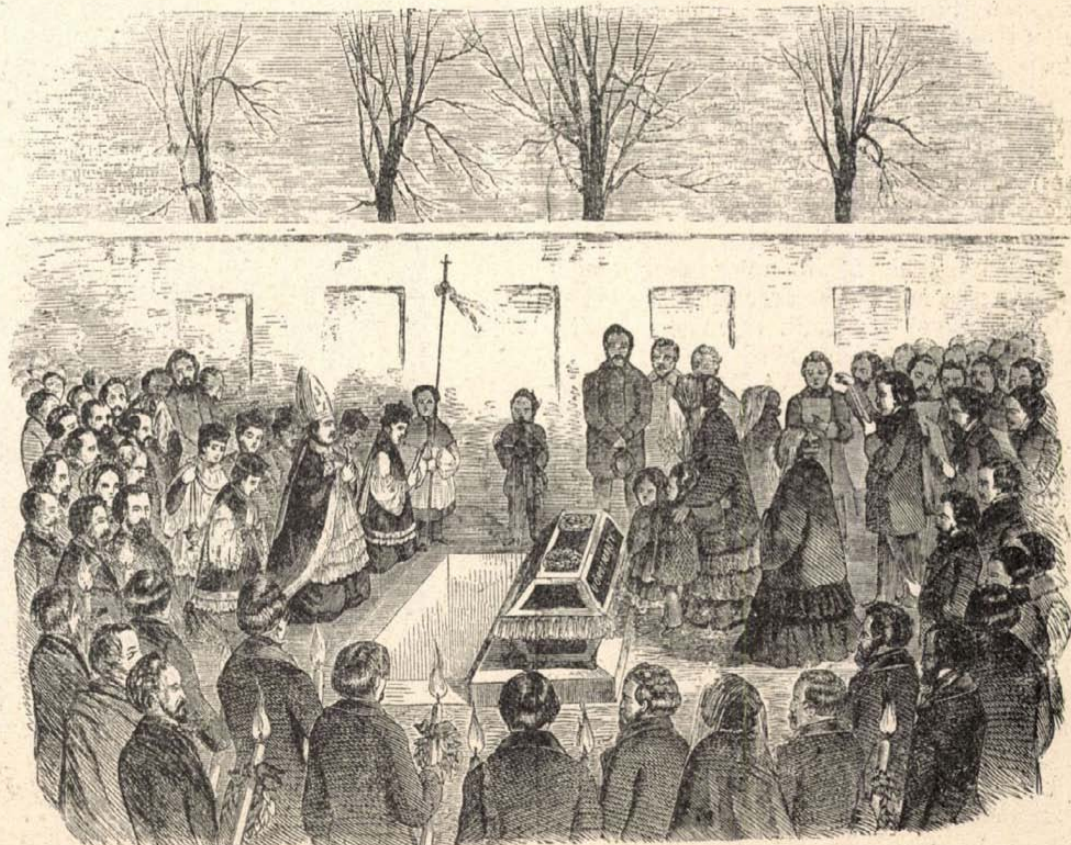
Édes Lórikám, tartson a jó Isten kis gyermekeiddel egyetemben! Talán nemsokára biztosabb állapotról tudósíthatlak. Kérlek írj pár sort, ha lehet. Csókollak a kis gyermekekkel együtt.

Vadász Miklós.
(Álnév.)

VÖRÖSMARTY HALÁLA.

A nagy költő haláláról a legmélyebb meghatottsággal adtak hírt az akkori lapok. A «Pesti Napló» 1855 november 28-iki száma ezt írja:

«A nemzetnek halottja van! Vörösmarty Mihály nincs többé! A mellvízkór, melyben rég szenvedett, a közelebbi hetekben nagyobb erővel rohanta meg, s tegnap délután két órakor kioltá a becses életet. Hasztalan volt minden orvosi segély, hasztalan a szerető család és jó barátok gondoskodása, kiknek részvéte enyhíté a haldokló végső napjait. E barátok közül csak Deák Ferenczet említhetjük, a legméltóbb képviselőjét ama korszaknak, melynek örömeit, melynek fájdalmait költőnk megénekelte. A mi dicsőség a multból illette őt, — senki arczáról sem olvashatta inkább a haldokló, mint ama férfiuéről, kiben a magyar értelmesség és becsületesség van megtestesülve.»

A «Vasárnapi Ujság» 1855. évfolyamában megjelent fametszetű kép.

VÖRÖSMARTY TEMETÉSE 1855 NOVEMBER 21-ÉN.

Az Akadémiában 1855. évi november 19-én, néhány órával a költő halála után a történeti szakosztálynak volt ülése. Báró Eötvös József másodelnök emelt szót, jelentve a nemzetet ért csapást, — mint az akkori «Pesti Napló» írja — azzal az egyszerű ékesszólással, melynek nyelvét senki nem érti nála inkább. «Vannak — ugymond — nevek, melyek minden beszédnél többet mondanak. A gyászesemény egyszerű említése elég, hogy mindenki osztozzék érzelmeimben. Nem Vörösmarty dicsóítása a célom, eném mélyen bele van vésvé a nemzet szívébe, a honnan nem törli ki semmi erő; munkásságának maradványa fönnáll, míg magyar szó hangzik». Végül indítványozta, hogy az Akadémia jelenjék meg testületileg a temetésen, a mit természetesen egyhangúlag el is fogadtak.

A temetést ugyancsak a fent nevezett lap így írja le:

«Tegnap temették el Vörösmartyt. Koporsóját az egész város kísérte. A Váci-utczában nem fért el a gyászos nép, mely a nagy halottnak végtiszteletére megjelent. Temérdek nép csoportosult a közel tereken, a szomszéd utcákon, hogy később egyesüljön azokkal, kik a költő koporsója közelébe juthattak. A társaság minden osztálya, a születési jog, vagyon, az irodalom, a kereskedés és ipar képviselőitől a szegény kézművesig megjelent e temetésen, melynél nagyszerűségénél fogva méltóságtelesebbet, a közbánatnál fogva ünnepélyesebbet és meghatóbbat a főváros még nem látott. És a gyász komolyságát, csendét nem zavará egy hang, egy esemény sem; az utcákat ellepő nép fedetlen fővel, tisztelettel nyitott tért a gyászmenet előtt, tisztelettel hajolt meg a borostyánkoszorúval ékesített koporsó előtt, melyben a drága halott aluszsza örök álmát, melyet a gyászszekérre ifjú írók emeltek fel könnyező szemekkel s mely mellett huszonnégy író és színész tartott borostyánnal átfont fáklyát. Így adózott egy részben az irodalom és művészet nagy mesterének, a szív, lélek és nyelvnevelő költő emlékének. A koporsó után a magyar Akadémia elnökei, az akadémiai tagok, a költő legbensőbb barátai mentek; nyomban követték őket az irodalom többi emberei. A gyászmenetet, melyhez az egyetemi s a többi főiskolai ifjúság, több nyomda és czéh tagjai csatlakoztak testületileg, temérdek uri fogat s bérkocsik hosszú sora zárta be. Így vonult a halotti kíséret a Váci- és Uri-utczán, a Kerepesi-úton végig, a magyar Akadémia lakása előtt és a Nemzeti Színház előtt, mely két intézet egykor erőt merített az elhunyt szelleméből. A Szent Rókus-kápolna előtt ismét áldást mondott a vallás a nagy halottra s midőn az imádság elhangzott, a gyászkisérlet nem tért vissza, hogy Vörösmartyt csak azok kísérik ki a temetőbe, kik szívéhez legközelebb álltak, kik még egy könyűt akartak áldozni a nemes férfúnak; nem, a nép, mely eddig eljött, elkisérte a koporsót a távol sirkertig is. A fáklyák egyre világítottak a koporsó mellett, melyre a nagy költő által megénekelt hold búsan tekintett a csendes leereszkedő köd mögül. És a fáklyavilág csak akkor oltatott el, midőn sírboltjába helyezték, a teljes díszben megjelenő belvárosi prépost megható imája után, a koporsót. A sírboltot elláthatatlan sokaságu nép vette körül; a néma csendet, mely a keblek meghatottságára muta-

DEÁK FERENCZ LEVELE VÖRÖSMARTY MIHÁLYNÉHOZ.

Kétida Jan 15. 1852

Kedves Lórin!

Miska roszt levelező, ez megrögzött nyaválaja. Pedig sulyos nyavala ez, hidd el, én tudom, mert magam is sok évek óta szenvedek benne. Megkísértették az én gyógyításomat szegény boldogult Wesselényi és Bezerédi Pista, de sikertelen volt fáradozásuk. Nyaválám mellett azonban van annyi igazságérzés bennem, hogy a mi hibában magam sínlődöm, azt másnak nem vetem szemire, és így Miskának sem, és kivált most nem, midőn oly kedves helyettest állított maga helyett.

Szívemből örültem levelednek, örültem annyival inkább, mert Zádor barátunk hosszas betegeskedéséről tudósított, leveledből pedig értem gyógyulásodat.

Én folyvást betegeskedem s jobbára itthon ülök, de a nyáron minden esetre elrándulok hozzátok. Sokat, igen sokat szeretnék veletek fecsegni.

*Jósen veléd. Miska egy
hívesen. Életem gyermekei és
Tege csak az eső alatt, hi, Lórin
Deák*

Kívül:

*Madama
Madama Elionore de Vörösmarty
néi de Csajágy*

Maronvásár

tott, csak az áldó ima, csak a Nemzeti Színház dalkarának szép éneke szaggatá meg. És megszaggaták a gyászos özvegy, a három kis árva zokogása, a barátok sóhajtásai. A fáklyák kialudtak, csak a hold világítá még be a temetőt, melyet nehéz szívvel hagyott oda mindenki, ki ismeré a költő életét, ki tudja, mi je volt Vörösmarty irodalmunknak.»

A temetés utáni nap délelőtt 10 órakor tartották a gyászistentiszteletet az elhunyt emlékére, melyen a templomot teljesen megtöltő nagy közönség jelenlétében a Nemzeti Színház tagjai Mozart requiemét adták elő, a gyászmisét pedig Szántóffy belvárosi lelkész és prépost tartotta. A míg a prépost a nagy oltárnál misézett, addig Vörösmarty barátja, iskolatársa és pályatársa, Czuczor Gergely a főtemplom egy mellékoltáránál mondott kis misét. November

22-én a Nemzeti Színház áldozott Vörösmarty emlékének «Áldozat» című drámája előadásával.

A «Vasárnapi Ujság»-ban Jókai Mór irt szép nekrológot, egyebek közt ezeket mondván:

«Vörösmarty sírjától jövök. Ezer meg ezer szem siratta e napon a nemzet költőjét, az igaz hazafit; én második atyámat, egyetlen változatlan jó barátomat siratom.

Azért ne várjatok tőlem ékesen rendezett szavakat, méltó kifejezéseket egy olyan halálhoz, mely egy egész nemzetet sujtott; én csak a fájdalom egyszerű szavait tudom elmondani. Hiszen semmi sem könnyebb, mint a vigasztalás: «Mindenkinek meg kell egyszer halni, lám a fejedelmek is meghalnak, hát egy jámbor költő miért ne? Annyian viselnek gyászruhát ez esztendőben, mit tesz egy-egy több vagy kevesebb? Az ég rendelte így, emberek viseljék a mi rájuk van mérve. Férfiak ne mutassák bánatukat.»

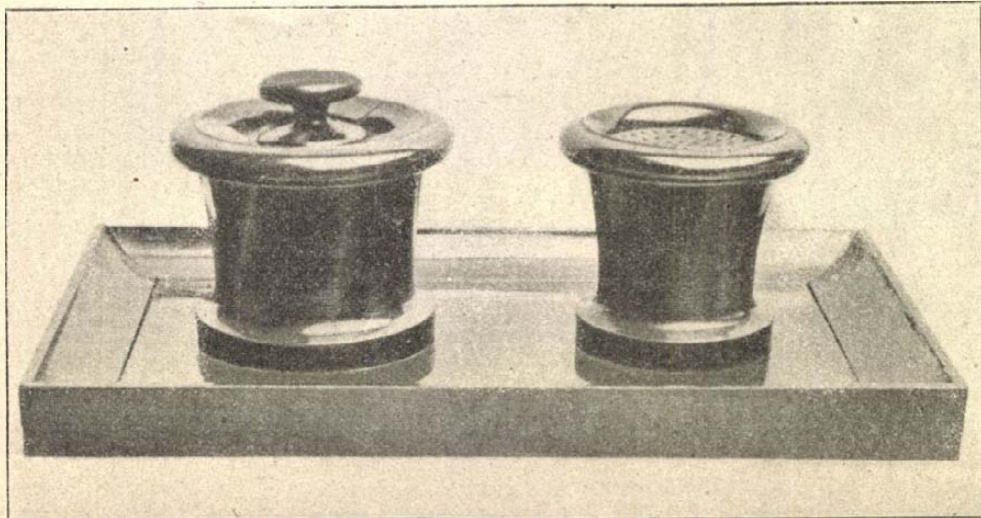
Óh, csak a szív ne volna oly erőtlén.

Ha csak atyám lett volna, érzésem halálát és nem szólnék róla, ha csak költő lett volna, szólnék róla, és tán nem érteném; de mind a kettő volt s midőn e temetésen végig tekintek, a korlátlan öröm és bántó keserv rohanja meg szívemet egyszerre, hogy a visszas tusában nem ismerem érzelmeimre...

... A nagy nehéz követ rátették már sírboltjára s felírták nagy kemény kőre ezt a lehetetlen két szót: «Vörösmarty meghalt.»

Menjünk haza és tagadjuk meg ezt a mondást.

A míg e hazában nemes szívek lesznek, míg a nemes szívek igazán szeretnek; a míg a magyar nép magyarul beszélend, míg a magyar költők hazáról dalolnak, a míg az Istennek kedve telik ő magyar népében: addig élni fog ő, s szívből szívbe átadja őt egyik század a másiknak, a szerelem, dicsőség és haza halhatlan bajnokát.

VÖRÖSMARTY TINTATARTÓJA.

Székesfehérvár már 1866-ban szobrot emelt vármegyéje nagy fiának, mely báró Vay Miklós szobrásznak mintája után készült. Ezt a szobrot, valamint Székesfehérvárnak Vörösmartyról elnevezett terét is bemutatjuk.

Látható még egyik képünkön az az emléktábla is, melyet a Kisfaludy-Társaság november 25-én tartott ünnepélye előtt lepleztek le azon a budapesti házon, melyben Kisfaludy Károly, a mester, és Vörösmarty, a mesternél is nagyobb tanítvány, meghaltak.

Kegyelettel szemlélheti az olvasó a nagy költő kezeirását azokon a facsimile-másolatokon, melyeket közlünk: a «Szózat» első öt és utolsó versszakát, a «Vén cigány» kéziratát, a «Merengőhöz» című költeménynek szép írású, gonddal letisztázott kéziratát, melyet a költő menyasszonyának, későbbi nejeének adott át. Szintén kézirati hasonmásban mutatjuk be Gyulai Pál kitűnő könyvének, a legkitűnőbb magyar életrajzi műnek a «Vörösmarty életrajza»-nak kezdő sorait, valamint Deák Ferencz egy levelének néhány sorát, melyet Vörösmartyéhoz írt.

A Vörösmarty családi életéből vett képek közt van a költő nejeének, Csajághy Laurának arcképe, a hetvenes évekből.

Ismeretes az a benső barátság, melylyel Vörösmarty és családja iránt Deák Ferencz viseltetett s mely a költő halála után sem hidegült meg, sőt, a mennyiben Deák a Vörösmarty-árvák gyámja volt, még szorosabbá vált. Érdekes tudni, hogy a haza bölese és a költő családja között rokonság is volt. Deák Ferencznek egyik ösanyja t. i. Csajághy-leány volt. Csajághy- és a Deák-családok tagjai egy más történelmi jelentőségű alkalommal is szerepelnek már együtt: a szalmári békekötés aláírói közt ott találjuk Csajághy János és Deák Ferencz nevét; az utóbbi magyarul, az előbbi azonban latinul írta oda nevét.

Bemutatjuk a költő gyermekeit is: leányának, Széll Kálmáné Vörösmarty Ilonának arcképét és Vörösmarty Béla igazságügyi államtitkár fiatalkori, a hatvanas évek elejéről való képmását.

Magának a költőnek több arcképét találja mai számunkban az olvasó: az egyik összes munkáinak legelső kiadását díszítette, a másik Barabás Miklós rajza, szintén Vörösmarty fiatalabb korából való. Legérdekesebb azonban a harmadik, az egyedüli fénykép, mely Vörösmarty arcvonásait megörökíti. Élete utolsó időszakából való, s szomorú ellentétül az előbb említett két képpel, a megöregedett költőt mutatja be.

A KISFALUDY-TÁRSASÁG VÖRÖSMARTY-ÜNNEPE.

November 25-ikét szentelte a Kisfaludy-társaság Vörösmarty emlékeztetésének; hazánk első szépirodalmi intézete a nagy nemzeti költőnek, kit oly hévvel lelkesített az a Kisfaludy Károly, a kinek nevét viseli a társaság. A véletlen is összehozta a nemzeti irány két nagyjának, Kisfaludynak és Vörösmartyának ünnepelését, a Kisfaludy-társaság emléktáblát állítván arra a házra, a hol meghalt a két költő, mert hiszen egy fedél alatt lehelték ki lelküket.

A Váci-utca 19. számú Záró-féle ház ez. Nov. 25-ikén reggel itt gyűltek össze a Kisfaludy-társaság tagjai. A házat fellobogózták s a szomszédos házak is kitértek a lobogókat. A fehér márványtáblát Gerenday Béla akadémiai szobrász készítette, s aranyos betűk hirdetik rajta:

ITT HUNYT EL

1830. NOVEMBER 21-ÉN A MESTER,

KISFALUDY KÁROLY;

1855. NOVEMBER 19-ÉN PEDIG

A MESTERNÉL IS NAGYOBB TANÍTVÁNY,

VÖRÖSMARTY MIHÁLY.

HÁLÁS KEGYELETTEL ÁLLÍTOTTA A KISFALUDY-TÁRSASÁG

VÖRÖSMARTY SZÜLETÉSE NAPJÁNAK SZÁZADOS ÉVFORDULÓJÁN.

Az emléktábla ünnepére reggel kilencz órakor a házban megjelent Wlassics miniszter is.

Beöthy Zsolt, a Kisfaludy-társaság elnöke az együtt levőkhez beszédet intézett. «Szent küszöböt léptünk át, — mondotta, — mikor e lakásban gyülekeztünk. Hetven évvel ezelőtt e hajlékban, talán ép e szobában lehelt ki lelkét Kisfaludy Károly, a mester s huszonöt évvel később ugyane házban

A merengőhöz

Hova' került el szép szemed' világa?
Ma az mi kétes távolban keres?
Fala'n n' mit' idők' setét irága,
Min a' csalódás' könnye merengés?

Hozd, oh hozd vissza szép szemed' világát,
Ugy téjen az meg, mint elszált madár,
Melly vissza jő, ha megtele' föld' irág,
Egész erdő' viránya csupa bár
Maradj korottnak ifju szemereddel,
Barátod' avorán ne fakassza könnyét;
Ha nagyja leszel, szép délut' ne veddel
Csak vőted van o' életet, derűt.

Vörösmarty

Vörösmarty «A merengőhöz» című költeményének kezdő és végső sorai.
(A nejeének ajándékozott kézirat után.)

hunyt el dicső tanítványa, a hunyó század egyik legnagyobb magyar költői géniusza, Vörösmarty Mihály. Az ő születése napjának százados évfordulója alkalmából jelölte meg a társaság emléktáblával ezt a mind máig régi állapotában maradt épületet. Megjelölte, hogy a járókelők a város zsvájából és tolongásából úgy tekintsenek föl e táblára, mint a keresztényen kelet fia néz a piac és az utcák örök lámpáira, melyek a halhatatlanságra emlékeztetik.» Szavait azzal végezte, hogy Kisfaludy Károly és Vörösmarty szelleme maradjon a jelen nemzedékkel és utódaival.

Ezután Berzeviczy Albert alelnök mondott köszönetet a ház asszonyának, a kit fölkerít az emlékmű gondozására. A háztulajdonosnő, Záró Károlyné leánya, Vöydáné megígérte, hogy míg a ház az övé marad, kegyeletesen gondot visel az emléktáblára. Ezzel az ünnep véget ért.

Tíz órára az akadémia dísztermében gyűlt össze az ünneplő közönség. A tudományos és irodalmi társulatok tagjai az emelvényen foglaltak helyet, melyet Vörösmarty arcképe díszített. A terem szorongásig megtelt.

Jelen voltak: Széll Kálmán miniszterelnök, Wlassics Gyula vallás- és közoktatási miniszter, Vörösmarty Béla államtitkár, a költő fia, Eötvös Loránt báró az Akadémia elnöke, Szily Kálmán az Akadémia főtítkára, Csáky Albin gróf a főrendiház elnöke, Tisza Kálmán, Szilágyi Dezső, Tóth Lőrincz, a költő kortársa, Ghiczzy Béla altábornagy, továbbá az összes Kisfaludy-társasági tagok, a Petőfi-Társaság küldöttségileg Bartók Lajos alelnök vezetése mellett és irodalmi és tudományos társaságaink csaknem összes tagjai. Megjelent a székesfehérvári Vörösmarty-kör küldöttségileg. A hölgyek közt megjelent Toldy Ferencz özvegye is, bizalmas jó ismerőse Vörösmartyénak és Bajzánának, kik már régen nincsenek az élők közt.

Az elnöki asztal körül Beöthy Zsolt elnök, Berzeviczy Albert alelnök, Vargha Gyula főtítkár és Kozma Andor titkár ültek.

Beöthy Zsolt elnök nyitotta meg a gyűlést. Megemlékezett először a Vörösmarty halálozási helyén ép most lefolyt ünnepélyről, és így folytatta:

Ünnepeljük ez órában lelkünknek tiszta és lelkes fölemelkedésével Vörösmartyt és a szellemét, melyet pályája és lángelméje ragyogtat előttünk. Ünnepeljük a magyar szellemet, mely szülte, ihlette és eltöltötte őt, szárnyait kibontotta, legmélyebb érzéseit és leghatalmasabb ígét sugallotta. Ünnepeljük a magyar költészet szellemét, melyet az eszmék, alakok és hangok leggazdagabb és legtágabb körében és a nyelvnek legfényesebb művészetével ő szolgáltattott meg. Őt ünnepeljük, mint a magyar nemzeti haladás szellemét is. Mily hihetetlen az a fejlődés számban és erőben, eszmében és alkotásokban, még pedig az egyéni szorgalom, tudás, tehetség s a nemzeti akarat alkotásaiban egyaránt — mily hihetetlen az a fejlődés, a melyet

a század két határának képe mutat! Vörösmarty születésének éve a merengői csata éve volt. A nemzeti lelkesedés lángja, mely akkor alig tíz éve föllobogott, már halálába roskadt s a költő siket tömegnek dörögte, hogy: «Romlásnak indult hajdan erős magyar.» A szabad eszmék a Vérmezőn eltemetve, a nemzeti fölkelő seregek kardja hüvelyében maradt s a rendek az országyűlésen csak kiváltságukat féltik. Ily korlátok emelkednek köztünk és a művelt világ között s épen ezzel az esztendővel veszi kezdetét egyéni pusztulásának végzetes folyama. Az irodalom sem nyújt vigasztalóbb képet. Csokonai vándorbotjával bujdokol, Kazinczy börtönben sinylik, Kisfaludy Sándor yeresei még tarsolyában, Berzsenyié fiókjában. És ma, tisztelt hallgatóság! Nézzünk körül, mérlegeljük azt a nemzeti erőt, mely ebben a százados fejlődésben megnyilatkozott s melynek halhatatlan része Vörösmarty szelleme is; maradjunk rendületlenül az úton, melyen ő volt álomöldöste nemzetének egyik nagy indítója és bizzunk a jövőben. Hol van ma a költőprófeta, ki belátta titkaiba? Majd az új század végén megkonduló harangszó a magyar érzsnek, erőnek, munkának olyan eredményeit, olyan diadalát fogja-e köszönteni, mint ez a mostani? Bizonytalan; de egy bizonyos: ha bármilyen mértékű emelkedést köszönthet, ebben a fejlődésben is része lesz Vörösmarty szellemének, a haladás lelke csak a Szózat lelke lett.

Taps, éljenzés hangzott. Aztán Somló Sándor, a Nemzeti Színház művésze szavalta el a «Szózatot».

Berzeviczy Albert fölolvasása következett: «Vörösmarty és a nemzeti politika» ezimen. A fölolvasó visszatekint Vörösmarty rövid életpályájára s keresi a kölcsönhatás nyomait, mely az ő működése s a nemzeti felébredés korszaka között főnállott. Vázolván a közállapotokat, melyeknek idejében a költő fellépett, jellemzi viszonyát a kor vezető politikusaikhoz: először is benső barátságát Deákhoz, ki Vörösmartyval való viszonyában és levelezésében is olyan-nak tűnik föl, mint mindenütt: «itt is megnyilatkozik az az olympusi derűt sugárzó, mesterkéletlen természetesség, a mely sohasem akar nagy lenni és mégis mindig az». A Deákéval némileg ellentétes befolyást gyakoroltak Vörösmartyra a merészen radikális Perczel Mór és a szenvedélyes Vesselényi. Benső viszonyban állott gróf Teleki Lászlóval is, de legérdekesebb és legemlékezetesebb volt Vörösmarty viszonya Széchenyihez. Nem a rokonszívek vonzódása hozta e viszonyt létre, nem is a közös sors, még csak nem is a sűrű együttlét. Vörösmarty életviszonyai, munkaköre, állása s mindenkifölött önérzetes szerénysége szükségkép távol tartotta Széchenyitől, kivel az akadémiai üléseken kívül nem sokat érintkezett, kivel egyszer egy akadémiai kérdésben össze is tűzött s kinek «Kelet népe» című munkáját tárgyilagossá, de erős bírálat alá vette. Mindazonáltal a kölcsönös őszinte nagyrabecsülésen kívül e két férfit valami gondviselészerű közössége az eszméknek és az irányoknak fűzte össze, melynek következtében a Vörösmarty költői és a Széchenyi

írói és agitatori szereplésének legfőbb mozzanatai csodálatosan találkoznak és kiegészítik, szinte föltételezik egymást. Úgy látszik, Széchenyi befolyása ébresztette föl a Vörösmarty érdeklődését a politikai kérdések iránt. A felolvasó Vörösmarty költeményei és szerény politikai működése, valamint bizalmas levelei alapján körvonalozza a nagy költő politikai felfogását és hitvallását; azután jellemzi költészetének hatását nemzeti közszellemünk fejlődésére s így végzi: A három nagy költő közül, a kiket a XIX-ik század adott a magyar nemzetnek és ragadott el tőle: Vörösmarty a fölébredés és nekiindulás, az alkotmányos jogvédelem, az erőgyűjtés, a nemzeti szellem terjesztése korának lantosa volt; a kitörő forradalomban elhallgat, a nemzet szerencsétlenségének sulya alatt összeroskad s meghal mély bűba merülve, melyet a remény meg-megvillanó sugara földeríteni nem képes. A második, Petőfi egészen a forradalom dalnoka. Csak a harmadiknak, Arany-nak, a három közül legkevésbé politikai természetűnek adatott meg, hogy átlépje a végre kivívott alkotmányos és nemzeti élet korszakának küszöbét. Megérezte a közeledő virradást, a melyben Vörösmarty hitt, de beköszöntét bevárni nem bírta, a melynek jötte felől kétségbeesve, Széchenyi pisztolyt ragadott és a melynek világában a nemzetet vezérelni ugyanaz a bölse, Deák Ferencz volt hivatva, a ki a Vörösmarty ábrándjai, reményeinek osztályosa volt és megvalósítójává lett.

Igy fonódik össze nemzetünk újabbkori kifejlődésének történetében politika és költészet, egymást táplálva, egymást segítve a haladásban és egymást fölmagasztalva — a kölcsönhatás oly szüntelen versenyében, melyben az utókor szemeiben győztesekül mégis csak a hazafias költészet dalnokai tűnhetnek föl.

A közönség hangos tetszésnyilvánítása kísérte a szép tanulmányt. Ismét Somló Sándor érzés hangja szólalt meg, előadván mély hatással Vörösmarty költeményét: «Utóhangok Cserhalomhoz.»

Rákosi Jenő foglalta el a felolvasó helyet, s «Vörösmarty mint epikus» czímen foglalkozott a nagy költővel.

Vörösmarty mint hőskölteményíró együtt röpül azokkal a legnagyobbakkal, a kiknek rőptében évszázadokon keresztül gyönyörködnek egymást fölváltó nemzedékek. Vörösmarty költészetének fejlődése elüt a többi költőtől, a kik az eposzhoz költésök utolsó szakában fordulnak. Vörösmarty már első ifjúságában a kemény hadakat, párduczos Árpádot, a régi dicsőséget vette ihletett lantjára. Az eposz-költés vágya hatotta át abban az időben az egész íróvilágot. «Zalán futása»-nak hatása az e vágytól fogékonyvá lett lelkekre leírhatatlan. Mintha a követ hengerítette volna le a sírról, melyben elzárva volt a nemzeti öntudat, a nemzeti lélek s mely most hirtelen kiáradt. «Zalán futása» mint riadó trombita járta be az országot, a régi dicsőségekkel tetézte a nemzetet. Ritkán jut alkalom költőnek arra, hogy munkálkodásával hazája érdekeinek ily közvetlen szolgálatot tegyen. Vörösmarty, a nélkül, hogy valóságos politikai költő lett volna, a világon a legelső hazafias költők közé tartozik «Zalán futása» inkább egy sokágú, csodatevő cselekedet semmint halhatatlan költemény. Sem előtte, sem azóta a magyar nyelv nem volt oly csodaszép, nem volt oly termékeny, nem volt oly pompával, erővel és szenvedelmes hatalommal telve. Árpád hadai nem vonultak be e költeményre a világirodalomba, hanem a magyar nyelv diadalra termetten bevonult a halhatatlanságba.

Epikai nagyságának a tetejére a «Két szomszédvár»-ban repült fel a magyar irodalom e sasmadara. Ezt tökéletes alkotásnak merném mondani, olyan, a mely testvérül szegődhetik a világirodalom nagy epikai alkotásai mellé.

Rákosi tanulmánya végén a nagy költő utolsó költeményéről, «A vén cigány»-ról szól. A világ irodalmának egyik legnevezetesebb költeménye ez: tele fantasztikus káprázatokkal, örületes kitöréssel, ölü kétségbeeséssel, eget-földet ostromló kinnal és végül gyöngyszemnek, melyet a legádázabb kín termelt szemünk láttára: egy reménysugárral. A meggyötrött látnok sirbeszéde ez ama nagy temetésen, melyet előre sejtett, melyet megjósolt, melyen a koporsó körül egy ország vérben áll: az ország, melyből a magyar nemzet kihalt. A nemzet tragédiája és költője eposza van megénekelve ebben a költeményben, melyhez foghatót tartalmasságban, szenvedélyben, erőben, ihletben magyarul nem írtak, azt hiszem, más nyelven sem. Vörösmarty egész széles, nagy tehetsége megszólal ebben az egy versben: az epikus, mert a nemzetnek és költőjének, egy nép és egy hős pályafutásának, kapcsolatos hányattatásának rettentő meséjét mondja el; a drámairól, mert egy monológ szűk keretében eljátszatja hőse nagy tragédiáját; a lírikus, mert ez a legszilajabb, a legmerészebb, a legkétségbeesettebb dal, a melylyel valaha az eget irgalomért megostromolta nemzeti költő. Utolsó kitörése a tüzőkádó hegynek, melynek erejétől maga a hegy is összeomlott. Epilógusa a költő életének, az új küzde-

Vörösmarty Mihály születésnapján 1900. dec. 1-én, délután négy órakor, Párisban, a Nemzeti Színházban, keresztelték a Nemzeti Színházban, mert születésnapján a kátholika hitet vallották és nyelv magy és hitet reformált. Körözött a színházban. Mihály, szegény, de nemcsak a kátholika hitet vallották, hanem a nemzeti szellemet is. Mihály Anna Bolobog húsvétjának kilencz gyermekkel adott meg isten: négy leánygyermek és öt fiúgyermek. A fiúk közül Mihály volt a legidősebb, s egy testvérrel, a szegény és anyja képmérsé, nem csak testben de lelkében is: ahypótól a kátholika szellemű nemcsak jelenét, anyjától is a kátholika keresztelést és hitet kedvelte.

Vörösmarty életrajzának kezdő sorai Gyulai Páltól.

lemre ébredt nemzetnek és költői vezéralakjának eposza, egynehány strófában: egy vérző alak, a mely elzengi minden keservünket, de vértől csepőgő ujjával fölírja számunkra az égi boltzatra, hogy — Lesz még egyszer ünnep a világon!

A tetszés nagy volt, mely Rákosi felolvasását követte. Az elnöki csegetyű figyelmeztette a közönséget, hogy a gyűlésnek még tárgyai vannak. Somló Sándor a csend helyreálltakor elszavalta Vörösmarty egyik legszebb költeményét «A magyar költőt.»

Vargha Gyula titkár folytatta az ünnepélyt. Igaz vonásokkal járult a költő nagy alakjának feltüntetéséhez: Vörösmarty mint lyrikus czímen.

A költő szellemének rendkívül nagy gazdagságáról és változatosságáról tett bizonyosságot, különösen legfőbb jellemvonását, a lyrai hajlamot, mely epikai munkáit és drámáit is szinte elborítja, mint a délszaki tájak őserdeit a kúsó folyondárok indáinak gazdag terhe. Vörösmarty azonban a duzzadó lírai erő mellett sem tartozik azok közé a költők közé, kik életük minden eseményét dalba öntik. Magáról nem szeret sokat beszélni. Legegyénibb érzelmeit ifjú korában költői fátyollal takarja, férfikora delén férfias nyíltsággal mondja el, de kevés versben, kevés szóval. Vörösmarty költői ereje ép abban nyilvánul legfényesebben, hogy sokszor pár szóval a gondolatok és érzések egész világát tárja fel. Hosszasabban foglalkozik Vörösmarty költői nyelvvel, kiemelve annak legjellemzőbb sajátosságait, az erőt, a zeneiséget, a szingazdagságot, új fordulatokat mellett rajta az ódonosság báját s tősgyökeres magyarságát. Érinti a forrásokat, melyből Vörösmarty nemcsak utolérhetetlen nyelvét, hanem költészetének színét, jellemző sajátosságát merítette. A költőre a természet, a családi hagyományok s a magyar nép lelkének hatása mély benyomással voltak. Ismerteti a népi vonásokat költészetében, főleg genre-képeiben, melyekben már a humor hangjával is találkozunk.

A genre-képekről, melyek olykor a ballada határát érintik, áttér kisebb költői elbeszéléseire, melyek epikával vegyült lírai hajlamának leginkább megfelelnek. Vörösmarty itt alkotta egyik legfőbb remekét, de költészetének betetőzését mégis a hazafias költeményekben látjuk. A költő szívében legerősebb s legállandóbb érzés a honszeretet, a sírig kísérte az, lantjáról mindvégig csodáscerejű hangokat csalva ki. Védi Vörösmartyt a vád ellen, hogy hazafias költeményei nagyon szónokiasak. Igaz, hogy gyakran találkozunk költeményeiben a páthosszal, de ez nem szónoki, hanem inkább drámai páthos s e mellett mily változatossága a hangnaka. A gúny, a humor szintén lépten-nyomon megtalálható hazafias lírájában. Utolsó versei, a «Vén cigány» kivételével, sötét kétségbeeséssel vannak tele. Különösen jellemző legutolsó verse, mintha a bujdosó kuruczok szomorú énekét hallanók, mintha a százados sírhalom törne ki a haldokló költő végső lobbanó lelkéből. Valóban oly nagy költő, mint Vörösmarty, nemcsak egy nemzedék szíve rezdülését érzí meg, nemzetének múltja, jelenje, jövője, mintegy gőczpontba gyűjtve ég szívében.

Utána Kozma Andor olvasta fel «Vörösmarty» című költeményét. A tetszészaj csillapult a Budai Dalárda, Hoppe Rezső karnagy vezetése mellett, elénekelte a Szózatot, a mit a közönség a legnagyobb áhitattal hallgatott végig.

Ezzel az ünnepély véget ért.

ADAKOZÁS VÖRÖSMARTY SZOBRÁRA.

A mi oly soká késett: végre meglesz; szobor az ország fővárosában Vörösmarty-nak, a nemzet nagy költőjének, a «Szózat» lánglelkű írójának. Most, a költő születésének századik évfordulóján föllángolt, fölbuzdult a kegyelet s megindultak az adakozások a nemzet minden rétegében, hogy a szép és hazafias eszme megtestesülést nyerhessen. Egyes napilapok szép eredményvel

megkezdtek a gyűjtést, bizottság alakult kiváló hazafiakból, írókból, művészekből, fővárosi előkelő polgárokból, mely a múlt napokban már kibocsajtotta aláírási ivateit. Ilyetjuttatott lapunk szerkesztőségéhez is, s mi is teljes készséggel fogadunk minden adományt, azt a nálunk levő ívre beigatjuk, nyilvánosan nyugtatjuk s a bizottság kezeihez eljuttatjuk. A «Vasárnapi Ujság» olvasói kétségkívül szintén sietni fognak részt venni adományaikkal a nemzeti kegyelet és tartozás eme szép munkájában.

Az adakozások sorát ezennel meg is nyitjuk a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségének 80 korona adományával.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Vörösmarty-ünnep. A székesfejérvári országos ünnepre, december elsejére, a fővárosból és a vidékről számos küldöttség indul. Nemcsak az irodalmi társulatok és testületek, hanem hatóságok is képviseltetik magokat. Az országgyűlési képviselők közül is sokan utaznak az ünnepélyre, s a képviselőház ezen a napon nem tart ülést.

December első napját az iskolák is megülik országsszerte. A színházak mindenütt díszelőadásokat rendeznek. Ezenkívül műkedvelők, zeneegyesületek dalárdák előadásokat rendeznek a Vörösmarty-szobor javára.

A budapesti színházak a díszelőadásokat több estére osztották föl. Az Uránia-színház már nov. 27-ikén megtartotta az előadást a szobor javára. Az irodalomtörténeti bevezetést legifj. Szász Károly írta meg. Berta Ilona, az Erzsébet nőiskola tanárnője Vörösmarty hazafias költészetéről tartott felolvasást. Gyulai Ágost tanár Vörösmarty életének néhány kiválóbb mozzanatát ismertette, a költő életére nézve emlékezetes helyekről és személyekről 55 vetített képet mutatott be. A nézőtér előkelő közönséggel telt meg, jelen volt Wlassics Gyula miniszter, Vörösmarty Béla államtitkár, s a hölgyközönség sorában Plósz Sándor és Hegedűs Sándor miniszterek családja is.

A Nemzeti Színház november 30-iki előadásán a színház minden tagja részt vett. Somló Sándor prodlogja után az Operaház énekkarával megerősítve az egész személyzet énekelte a «Szózat»-ot. Ezt követte a «Czilley és Hunyadiak» történeti dráma harmadik felvonása, majd a «Szép Ilonka», a melyet P. Márkus Emilia asszony szavalt aképen, hogy a költemény jelenetei, kisérven a szavalatot, néma képekben is feltűntek. Az ünnepi estét a «Csongor és Tünde», Vörösmarty legnépszerűbb színjátéka fejezte be, a mely a Nemzeti Színháznak mindenkor másoddarabja volt.

A Vígyszínházban december első napjának délelőttjére matinée volt kitzve, melyen 600 tanuló éneklte a «Fóthi dalt» és «Szózat»-ot.

Vörösmarty munkái tíz koronáért. A Vörösmarty-ünnepélyek alkalmából a Franklin-Társulat is szétküldi a költő műveinek új olcsó népies kiadását. Ez a kiadás olcsóságánál fogva alkalmas arra, hogy most, midőn az egész nemzet figyelme és lelkesedése Vörösmarty felé irányul, legszelesebb körökben elterjedjen; hogy minden iskolai könyvtárban, a hol a költő művei még nincsenek meg, helyet foglaljon. A kiadás két vastos, tömör kötetre terjed s ára csinos vászonkötésben tíz korona. Ajánljuk a nagyközönség és különösen az iskola-főntartók figyelmébe.

Vörösmarty Mihály életnagyságú arcképe t adta ki a Franklin-Társulat fénynyomatban. Ez a kép különösen alkalmas arra, hogy a Vörösmarty-

ünnepélyeknél használtassék, ára négy korona; kisebb aczélmetszetű arcképe 80 fillér.

Vezércsillagok. Velős mondatok és költői gondolatok, hazai és külföldi remekírók műveiből. Egy kedvelt és ismert könyve a magyar szépirodalomnak kerül ezúttal újból a könyvpiacra. Régi ismerőse a magyar olvasóközönségnek, mert a mostani már a negyedik kiadás. De ez az új kiadás nagyot változott külsőben, tartalomban egyaránt. Csak egyben maradt a régi: bemutatója a világirodalom nagy szellemeinek, kik gondolkozásban, a költészet egén feltűntek s mint annak fényes csillagai tündökölnék. A múlt század első fele teremtette meg az Almanachok nagy irodalmát. Különösen a németeknél, hol Goethe és Schiller adtak e tekintetben irányt s százával jelentek meg ezek a gyűjteményes kötetek. Később az Almanachokat az anthológiák váltották föl s hosszú időn át ezek uralkodtak a szalonok asztalain; költemények, szép gondolatok egybegyűjtése. Nálunk az utóbbiak közül különösen egy könyv tett szert nagy kedveltségre és elterjedésre: báró Eötvös József «Gondolatok» című gyűjteménye. Csakhamar szüksége mutatkozott azonban olyan gyűjteménynek, a mely fölkarolja az egész világ nagy szellemeinek gondolatgyöngyeit. Ezt a hézagot pótolta nálunk a «Vezércsillagok» megjelenése. El is terjedt ez a munka gyorsan, általánosar, de a mai igényeket többé nem elégítheti ki s beállt a Vezércsillagok új kiadásának szüksége. És a Franklin-Társulat számolt ezzel a szükséggel, a mikor ezt az új, nagyterjedelmű negyedik kiadást közreboesájtja. Radó Antalt, a kiváló műfordítót bízta meg a rendezéssel, a ki szerencsés kézzel, a mai jóval magasabb színvonalnak megfelelően, válogatta ki a hazai és a világirodalom színe-javát. Ezen új kiadásban az újabban feltűnt írók és gondolkodók helyet követeltek s kiszorították a kevésbé kiváló régieket; egyik-másik régiebb fordítás is elavult s pótolni kellett újabbal, jobbal; a sűrűen előfordult német idézeteket is magyarokkal lehetett pótolni és tágabb tér juthatott a francziáknak, angoloknak, olaszoknak is. A mint teljesebb, tökéletesebb, mai kor igényeinek megfelelőbb lesz a könyv tartalma, azonképen szebb, fényesebb a köntöse is; előkelően, gondosan állította ki a Franklin-Társulat, s választékos ízlésű amateur-kötése is. Ez a mű lesz kétségkívül ideai karácsonyi könyvpiacunknak egyik legfeltűnőbb jelensége. A nagyterjedelmű díszes kötet ára, ahhoz képest, a mit nyújt, olesó: 14 korona.

Az ismeretlen és a lelki problémák. Irta *Flammarion*, fordította Szabó László. A nagyírú francia tudós és író ebben a munkájában misztikus dolgokkal foglalkozik: megjelenésekkel, telepathiával, lelki híradásokkal, álmokkal, jóvendőmondással stb. Vagy hatszáz rejtélyes esetet, történetet sorol fel, igyekezvén azokat tudományos módszerrel megmagyarázni, a rejtélyességekbe világot vetni. Ez ugyan nem mindig sikerül kielégítőleg, de legalább többé-kevésbé érthetővé tesz sok olyat, a mit eddig titokzatosnak, megfeythetetlennek, érthetetlennek tartottak azok, a kik ilyesmikkel foglalkoznak. A sok érdekest tartalmazó munka két jókora kötetben a Légrady Testvérek kiadásában jelent meg s ára 6 korona.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tud. Akadémia november 27-ikén rendkívüli nagygyűlést tartott, melyet az tett szükségessé, hogy a májusi nagygyűlésen nem ítéltette oda a Bródy-féle 6000 koronás publicistai jutalmat. Az Akadémiának ebben az ügyben kiküldött bizottsága akkor a jutalomra báró Kaas Ivor publicistikai munkásságának megjutalmazását ajánlotta, de az Akadémia összes ülése szavazás útján szótöbbséggel a döntést elhalasztotta s új bizottságot küldött döntésre. Ez a bizottság most Jancsó Benedek tanárnak, a kiváló ismeretű és tollú írónak «A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota» című munkája második kötetét ajánlotta megjutalmazásra, a mit az Akadémia báró Eötvös Loránd elnöklele alatt tartott nagygyűlése el is fogadott.

A bizottság jelentését Pulszky Ágost terjesztette elő. Ő kivüle a bizottság tagjai voltak még Nyáry

Jenő báró, Gyulai Pál, Theurewk Emil és Ballagi Aladár.

A jelentés szerint Jancsó Benedek munkája kétségtelenül publicistikai műnek tekintendő, a menyiben politikai aktualitása van és egyáltalán nem bír tisztán elméleti vagy tan- és kézikönyv jellegével. A mű úgy a szorgalomnál és a munka beható voltánál fogva, a mely benne kifejezésre jut, mint a tiszta bonczoló és előadási tehetségnél fogva, a melyről tanuskodik, valamint annál a hatásnál fogva, a melyet a tárgyalt kérdésben a politikai közvéleményre és irodalomra gyakorol, méltó a kitűzött jutalomra. Concha Győző, a régi bizottság előadója kijelentette, hogy nem ért egyet a bizottság jelentésével, mivel Jancsó Benedek könyve nem publicistikai, hanem történelmi munka. Pulszky Ágost dr. rámutatott Jancsó művének publicistikai irányára, mire az Akadémia egyhangúlag Jancsó Benedeknek ítélte oda a Bródy-féle 3000 koronás jutalmat.

A nagygyűlést nyomban összes ülés követte, melyben a Kóczán-féle 100 arany pályadíjra az idén versenyzett történelmi színművek fölött határoztak. A viszonylag legjobb műnek a jutalom kiadandó lévén, a 100 aranyat az ülés «László, a kún» tragédiának ítélte oda, de mivel nincs irodalmi színvonalon, az Akadémia nem nyomatja ki. A jelíges levélkéből Varsányi Gyula neve tűnt ki, a ki néhány év előtt «Uria» című bibliai tárgyú színművel a Teleki-díjat nyerte el.

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda november 21-én tartotta 27-ik rendes közgyűlést, melyen Gyulai Pál elnökölt. Az igazgatóság jelentése szerint a 27-ik üzletév mérlege tiszta nyereségkép 183 ezer koronát mutat; az igazgatóság javasolta, hogy az alapszabályok értelmében teendő levonások után a fennmaradó összeg a 4800 darab részvényre egyenként 32 koronával fizetessék ki. A közgyűlés jóvá hagyván úgy az igazgatóság, mint a felügyelő bizottság jelentéseit, ezután a választásokat ejtették meg. Megválasztott egyhangúlag az igazgatóságba: dr. Gyulai Pál, dr. Heinrich Gusztáv, dr. König Gyula, örgróf Pallavicini Ede, — az irodalmi tanácsba: dr. Badics Ferencz, dr. Hampel József, Kammerer Ernő, Kónyi Manó, Nagy Miklós, Riedl Frigyes, dr. Vécsey Tamás, — a felügyelő-bizottságba: Fabiny Gyula, Glatz Henrik, Vimmer Géza.

Előfizetési feltételek:	Koronaértékben					
	Egész évre		Félévre		Negyedévre	
	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
A Vasárnapi Ujság — — — — —	16	—	8	—	4	—
A Világkrónikával együtt — — — — —	19	20	9	60	4	80
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a Világkrónikával — — — — —	24	—	12	—	6	—
A Politikai Ujdonságok a Világkrónikával — — — — —	10	—	5	—	2	50

Az előfizetések a «Vasárnapi Ujság» és «Politikai Ujdonságok» kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4. szám küldendők. Egyes előfizetések legszel- szerűbben posta-utalvány által eszközölhetők.

MI UJSÁG?

A király Budapesten. Ő Felsége november 26-án kora reggel érkezett vissza Budapestre Walseeből, Mária Valéria főhercegnő újszülött leánya keresztelőjéről. Délelőtt általános kihallgatást adott, délután pedig 29 terítékű ebéd volt, melyen országos méltóságok, államtitkárok, egyházfők, egyetemi tanárok és képviselők vettek részt. Ebéd után a király hosszabb társalgást folytatott. Szász Károly református püspöktől egészségi állapota után tudakozódott. «Öregszem!» mondá a költő-püspök. «Én is kezdem érezni az öregséget», felelte a király. Bogdanovics Luczián budai szerb püspökkel szerb egyházi ügyekről beszélgetett. Vörösmarty Béla államtitkártól a Vörösmarty-ünnepéről és a szoborról tudakozódott. Nlosvay Lajostól a műegyetem rektorától az új műegyetem elhelyezéséről beszélt s azt kérdezte, hogy mikorra készül el az új műegyetem? — Ebéd után, este nyolcz órakor Ő Felsége Gödöllőre utazott. Nov. 29-ikén délelőtt a Felség ismét bejött Gödöllőről, általános kihallgatást adott s este 9 órakor az udvari ebéd után visszatért Gödöllőre.

A gróf Lónyay-pár egy heti budapesti időzés után nov. 28-ikán utazott el Bécsbe. A kellemetlen idő következtében csak kevés kirándulást tehettek. Gróf Lónyay Elemér e közben teendői elintézésére többször eltávozott a fővárosból. Stefánia királyi herecegnő Jókai Mór látogatását is fogadta, kit

levélben hítt meg s hosszan beszélgetett a költővel. Lónyay grófné megemlékezett az országos Fehérkereszt-egyesületről is, melynek sokáig védője volt. Magához kérlette Tabódy József cs. és kir. kamarást s kérdezősködött az egyesület ügyeiről, működéséről. Nagyon sajnálja, hogy körülményei nem engedték meg, hogy védői tiszttét tovább is viselje, de bizonyos abban, hogy az egyesület új védője épen olyan szívvel-lélekkel támogatja a nemes célt, mint annak idején ő maga.

Beniczky főispán jubileuma. Pestmegye november 24-ikén ünnepélyes gyűlésben ülte meg Beniczky Ferencz pestmegyei főispán tíz éves jubileumát.

A díszgyűlésre küldöttség hívta meg a főispánt. Az üdvözlő beszédet Beniczky Lajos alispán mondotta. Fazekas Gusztáv főjegyző ékes beszéddel ünnepelte a főispánt. Teleki József gróf indítványára elhatározta a vármegye, hogy Beniczky Ferencz nevére alapítványt tesz, melynek jövedelmét első sorban a közigazgatási tanfolyamon levő szegény jegyzőjelöltek segítésére fordítsák, másodsorban közművelődési és közjótékonyági célokra. Majd perczekig tartó éljenzéssel és tapsal fogadták az ünnepelt köszönő beszédét.

A szónoklatok elhangzása után a küldöttségek tisztelegtek a főispánnál. A tisztikar és a tiszteletbeli tisztviselők díszalbumot adtak át, a vidéki küldöttségek pedig díszpolgári oklevelet. Kecskemét város is díszpolgárrá választotta a főispánt s november 27-ikén tartott rendkívüli ülésében adta át az erről szóló oklevelet Beniczky Ferencznek, kit Kada Elek polgármester szép beszéddel üdvözölt. Táviratban üdvözölték a főispán nejét is, Beniczkyne-Bajza Lenke úrhölgyet, a jeles írónőt. Kecskemét város ezenfelül Bóth Menyhért festőművészszel megfestszta a főispán arcképét, életnagyságban, díszes közgyűlési termé részére s az arcképet a rendkívüli közgyűlés végén kitörő tapsok között leplezték le. A főispán a Pest vármegye által létesített alapítványhoz 2000 koronával járult. Kecskemét város jogakadémiájának pedig a szegény sorsú s jó előmenetelű hallgatók részére 1000 korona alapítványt tett. Úgy a pestvármegyei, mint a kecskeméti ünnepélyek lelkes és bensőségteljes tüntetések között folytak le s az ünnepélyeket Budapesten 300 teritékes, Kecskeméten 150 teritékes díszebéd követte. Megemléjtük még a legfelsőbb helyről jövő kitüntetés, melylyel Ő Felsége, a király Beniczky Ferenczet a főrendiház tagjává nevezte ki élethossziglan.

Negyvenezer korona a Vöröskeresztnek. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter bejelentette Csekonics Endre grófnak, a magyar vöröskereszt-egyesület elnökének, hogy a király jóváhagyásával negyvenezer koronás alapítványt tesz az egyesület céljaira. Az alapítvány kamatából a földművelési miniszterium szegényebb tisztviselőit és alkalmazottait fogják gyógyítani az egyesület kórházában. Az egyesület igazgatósága lelkes örömmel fogadta a miniszter elhatározását és a miniszterhez meleg hangu köszönő iratot intézett.

A Richter-féle kőépitőszekrények ez évben oly nagyszertű tökéletesítésen mentek keresztül, hogy mindenki hozassa meg tüstént az új, gazdagon illusztrált kőépitőszekrény-árjegyzéket. Egyszerűen egy levelező lapon forduljunk Richter F. Ad. és társához, Bécsben, I. Operngasse 16. Bevásárlás alkalmával saját érdekünkben minden egyes kőépitőszekrény «Horgony» gyárijegyet nélkül, mint nem valódi, visszautasítandó.

A csecsemők elszoktatására az anya vagy dajkatejtől legalkalmasabb a Kufeké-féle gyermekliszt, mivel könnyen emészthető és a gyermekek igen szívesen beveszik. Tejben vagy húslevesben főzve, leves gyanánt lehet adni. Nagyobb gyermekek és gyenge emésztésű felnőttek is nagyon szívesen veszik tejben vagy húslevesben főzve, vagy cacaoval. Ennélfogva mint könnyen emészthető és jóízű tápszert, lábbadozóknak is igen ajánlható.

Rheuma, csuz, köszvény és epeköbajok biztosan gyógyíthatók a tudományos alapon álló Dr. Rissó-féle *citromnedv* kurával. Ismertetést ingyen és bérmentve küld Szabady János gyógyszerész Budapesten, Damjanich-utca 2/c.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a legközelebbi napokban: MIHÁLY PÁL, a kegyes tanítórend aranymiséis áldozópapja, és nyug. gimnáziumi igazgató-tanárr, 80 esztendőskorában, Szent-Györgyön. — SZABÓ MÁTYÁS, kegyes tanítórendi aranymiséis pap, nyug. gimnáziumi rendes tanár és elemi népiskolai igazgató, Veszprémben, 81 esztendőskorában. — POKORNY FRIGYES, Benedek-rendi áldozópap, alperjel-jóságkormányzó régi honvéd, Tihanyban, 69 esztendőskorában. — ZOMBORCSEVICS VINCE, nyug. megyei főorvos, 1848-ban a pozsonyi s később a pesti országgyűlésen követ, egyik bizalmas embere Kossuth Lajosnak, 91 éves korában, Szabadkán. — HORVÁTH KÁROLY, a kir. közjegyzői kar egyik kiváló tagja, köztisztvisletben élt férfit, 56 éves korában, Orosházán.

A SZÉKESFEJÉRVÁRI VÖRÖSMARTY-ÜNNEP.

Országos ünnep volt az, mely december elsején Székesfejérváron a Vörösmarty szobránál végebe ment. A kormány, a törvényhozás, az irodalom képviselői, megyék, városok megbízottai, s nagy közönség gyűlt össze, hogy ünnepelje a nemzeti költőt, ki a város közelében született, s tanuló korának egy részét is az ősi koronázó városban töltötte.

A székesfejérvári ünnepek bevezető része november 30-ikán délután *Kápolnás-Nyéken* folyt le, az egyszerű falusi ház előtt, hol Vörösmarty született. A ház előtt gyűltek össze a falu és környék lakosai és a Fejérvárról külön vonattal érkezett vendégek, hogy szemtanúi legyenek a ház falába illesztett tábla leleplezésének, melyet a fejérvári Vörösmarty-kör készítetett. Bár kellemetlen esős idő volt, ez a lelkes közönség ünnepi hangulatát meg nem zavarta. *Vértessy József*, a fejérvári Vörösmarty-kör elnökének hazafias beszéde mellett avatták föl az emléktáblát.

★

Székesfejérvárra a vidéki vendégek egy része már november 30-ikán délután megérkezett. A színházban *Halmay* szintársulata a költő *«Áldozat»* drámáját játszotta. Később ismerkedő estély volt a Vörösmarty-körben. Másnap a város házai és utcái lobogódiszt öltöttek, s az utcákat is nagy tarkaság élénkítette a komor, borult őszi napon.

A vasútnál reggel a fogadó-bizottság várta az érkezőket: *Zichy Jenő* gróf, a Vörösmarty-kör elnöke, *Vértessy József*, a kör igazgatója, *Fidh Pál* báró főispán és *Havranek József* polgármester. A veszprémi vonattal a piarista gimnázium száz növendéke érkezett meg. Kilencz óra után megjött a budapesti vonat, a mely a város illusztris vendégeit hozta. *Szell Kálmán* miniszterelnök, *Wlassics Gyula*, *Darányi Ignác*, *Plósz Sándor* miniszterek, *Vörösmarty Béla* államtitkár, a költő fia, *Szell Ignác* és *Zsilinszky Mihály* államtitkárok, a képviselőház és főrendiház több tagja, irodalmi, művészi társaságok képviselői és küldöttségek szálltak le a vonatról.

A törvényhozás részéről ott volt *Perczel Dezső*, a képviselőház elnöke, báró *Kemény Kálmán*, a főrendiház alelnöke. A Magyar Tudományos Akadémiát báró *Eötvös Loránd* elnök, *Szily Kálmán* és *Gyulai Pál* titkárok és több tag képviselték. Képviselve volt továbbá: a budapesti és kolozsvári tudomány-egyetem, a Kisfaludy-Társaság, Petőfi-Társaság, a történelmi társulat, az Otthon-kör, a Budapesti újságírók egyesülete, a sárospataki ref. főiskola,

AZ ÜNNEPÉLY A OZISZTERÜZIEK RENDHÁZA ELŐTT.

Jánosról, a ki akkor súlyos nyomorúságban élt családjával és módokat ajánl fölsegülésére.

Többi barátjával folytatott levelezésében kevesebb adalékot találunk egyéniségének megítéléséhez, mert többnyire a közügyekről szólnak. Annál nemesebben tűnik ki alakja családi levelezésében. Még 1820-ban írt Pestről anyjának egy levelet, melyet mint III. éves bölcseledő irt alá, — ez az egyetlen levele anyjához, melyet ismerünk. Annál szebben jellemzi fiúi szeretetét. Gyakrabban írna, ugymond, de nincs mindig alkalmatosság, mely elvigye, postán meg azért nem küldi, mert nem akarja költséggel terhelni édes anyját. Szomorúan sohajt föl azután, hogy miért is nem lehet nagy gondjaiban és szükségében segítségére családjának.

Feleségéhez írott leveleiben a legjobb férj és családapa hangját halljuk. Akárhonnan ír is nevének, soha sem mulasztja el aggodva kötni lelkére a gyermekeire való gondot. Keresetlen, egyszerű szavakkal fejezi ki hitvesi szerelmét, azzal a nemes szemérmességgel, mely a magyar embert jellemzi. Ha jól érzi magát valahol utaztában, ha szép vidéket lát, mint Zsibón, neje és gyermekei jutnak eszébe. Mily jó volna, ha szerettei is vele élvezhetnének! Hogy örülnének a gyermekek! Legmeghatóbbak azok a levelek, melyeket a szabadságharc után, bujdosásából irt nevének. A hazafi bánata s az apa és férj aggodalma összeolvad bennük; fájdalom nem akadályozza abban, hogy tőle telhetőleg ne gondoskodják szeretteiről; tanácsokat, utasításokat ad nevének a tennivalókra nézve. Az a két levele pedig, melyeket múlt számunkban közöltünk, úgy hat reánk, késői olvasókra, mint egy fájdalmas tragédia. Különösen az, a mely-

ben kis gyermeke haláláról van szó. Nincs benne nagyhangú panasz, kiáltó siralom, néhány egyszerű, keresetlen szó az egész levél és mégis megindítóbb, mint bármely hangos jajongás. Érezzük, hogy egy nagy szív mély, igaz keserve reszket minden szavában.

AZ EMLÉKTÁBLA LELEPLEZÉSE A NYÉRI SZÜLŐHÁZNÁL. Bartos M. fényképei után,

A SZÉKESFEJÉRVÁRI VÖRÖSMARTY-ÜNNEPRŐL.

az erdélyi irodalmi társaság, a szegedi Dugonics-Társaság, a budapesti egyetemi körök, Torontál vármegye, a torontálmezei közművelődési egyesület, az országos iskolaegyesület, Sopron város, Sopron vármegye, Maramaros vármegye, a debreczeni ref. főiskola, a Nemzeti Múzeum, Pécs város, Pozsony város, Zalamegye, Brassó megye, s még több megyei törvényhatóság; Szabadka, Nagybecskerek, Kassa, Győr, Kolozsvár, Szombathely, Veszprém, Kaposvár, Baja, Pápa, Nagy-Károly, Komárom, Miskolc (Lévay József a költő által), Nyitra, Szegvár városok, stb.

A közönség éljenezve fogadta az érkezteteket, gróf Zichy Jenő pedig üdvözlő szavakat mondott s a vendégek bekocsiztak a városba.

*

Az emlékünnepe gazdag sorozatának első része a megyeházán tartott ünnepi közgyűlésen ment végbe, a hol a költőnek Vastagh Györgytől festett arcképét leplezték le. Ezt a vármegye rendkívüli közgyűlésre jött össze. Tíz órakor kezdődött itt az ünnep. A városba összegyűlt előkelő közönség mind jelen volt ott, valamint a város és megye képviselői nagy számmal.

Baró Frieth Pál főispán emelt hangon mondta, hogy Fejérmegyét illeti meg első sorban az a jog, hogy megünnepelje nagy szülőttjének százados évfordulóját. Ezt teszi az egész ország a mai napon.

Utána Szűls Artur, a vármegye főjegyzője tartott ünnepi beszédet, mi közben lehullott a lepel Vörösmarty arcképéről.

A közgyűlésről a közönség a Szent István székesegyházba vonult, a hol Károly János nagyprépost nagymisét mondott.

Az ünneplő sokaság azután a ciszterciatársulat háza elé sereglett, az emléktábla leleplezésére. Nemzetiszínű takaróval bevont emelvényről Vajda Ödön zirczi apát szolt;

Ez iskola falai közt tanult Vörösmarty! Itt merült el lelke néma borongásba a szent királyok hamvain, a régi magyar dicsőség emlékein! Itt kelt föl előtte «Fehérvár» költeményében Szent István, keblére lecsorduló könnyeivel; itt forgott vérbe képzeletében boszus tekintettel az erős fegyverzetű Szent László; itt fedtte törvényes Kálman a törvénytelen népet, hogy már vedeni sem tudja a hazát! Itt szötte álmait a letűnt nagyság s e jobb kor biztató képeiből; itt próbált igézó hűrt feszíteni a lantra, s velőtrázó dalt csalni ki annak idegeiből! Itt pattant ki szívéből a hazaszeretet szikrája s repült dedaluszi szárnyakon a nappolyóhoz, hogy tüzet, sugárt, fenyt hozzon le, melyekkel a nemzete szívébe írja föl a magyar hazafi bölcső- és végdalát. Itt tanulta meg e hangot, itt, rejtekében a világnak, mint erdő mélyén a csalogány, a nemzete szívébe

Goró Lajos rajza.

VAJDA ÖDÖN ZIRCI APÁT BESZÉDET MOND AZ EMLÉKTÁBLA LELEPLEZÉSÉNÉL.

ható hangot, melyből szellők fuvalója s vihar orgonája lett a haza dicső küzdelmei idején! A régi falak azóta leomlottak; új palota áll hálás régi szállása helyén; a régi emberek szétszóródtak; a

nagy tanítvány mestereinek esontjai szerte porlanak; s a költőkirály földi része visszazállt a földbe, mely őpol s eltakar. De dicsősége új fényre derült, lantja igéző zenéjén, mint Orfeusz énekén, új alkotmányok épültek; szilaj érzelmek szelidültek; s szunnyadó szenvedélyek keltek harcra! Új emberek születtek: a régi dicsőség erkölcsével ékes fiakkal népesült meg hazánk; melyen beteljesült a legnagyobb magyar jóslata s a költőkirály sejtelmes hite, hogy eljön még a jobb kor. E tábla, ez ódon épület legújabb, de legértékesebb köve necsak a mult hirdetője legyen; de legyen e nemzet nagy ünnepének záloga is; s a hazaszeretet, hazafi-kötelesség intő táblája örökké.

Az emléktábláról, mely a költőnek 1811—16 közt itt töltött iskolai éveit hirdeti, lehullván a lepel, a közönség az ünnep másik színhelyére, a színházban sereglett össze a Vörösmarty-kör irodalmi ünnepére. A színház csakhamar megtelt előkelő közönséggel. Széll Kálmán miniszterelnök a baloldali első páholyban ült, Vörösmarty Béla államtitkárral.

A színpad elején jobbról Vörösmarty mellszobra állt, alatta a magyar kormány, a főrendiház és a Nemzeti Kaszinó remek babérkoszorúja. A színpad előterében emelvény volt, annál ültek: Wlassics Gyula kultuszminiszter, Zichy Jenő gróf, Vértessy József, Vass Bertalan ciszterciatársulat tanár, Havranek József polgármester és Vargha Gyula, a Kisfaludy-társaság titkárja, mint az ünnepély szereplői.

Gróf Zichy Jenő, mint a Vörösmarty-kör elnöke, emlékezetbe hozta a megnyitó-beszédet, hogy e város harmadszor ünnepli most a költőt. Először 1860-ban a niklai Berzsenyi- és a füredi Kisfaludy-ünnepről utazókat fogadván a város, akkor merült föl a székesfejérvári szobor és állandó színház eszméje. 1866-ban lep-

ÉRKEZÉS A SZENT ISTVÁN SZÉKESEGYHÁZHOZ.

Bartos M. fényképe után.

A SZÉKESFEJÉRVÁRI VÖRÖSMARTY-ÜNNEPRŐL.

Orlai Soma festménye Ernzt Lajos gyűjteményében.

VÖRÖSMARTY. (Az ötvenes évek elején készített arckép.)

lezték le Vörösmarty szobrát. A mai harmadik ünnepen megköszöni, hogy az ünnep emelésére oly sokan jöttek el az egész országból s kéri, őrizték a hazafiság tüzeit.

Dr. Vass Bertalan cisztercita-rendi tanár olvasta föl ezután nagy gonddal írt tanulmányát Vörösmartyról, melynek befejezése után percekig tapsolták. Ekkor Vargha Gyula állott föl és elszavalta Vörösmartyhoz írt ódáját, melyet lapunk mult számában közöltünk. A tüzzel-lelékkel elszavalt költemény nagyon tetszett a közönségnek. Dr. Czapáry László cisztercita tanár tudatta ezután a közönséggel, hogy szerkesztésében egy *Vörösmarty-émlékkönyv* jelenik meg a napokban, a mely Vass Bertalan tanulmányát, a Vörösmarty Mihály halálára írt nekrológokat, származási tábláját, levelezéseit tartalmazza. Benne lesz a mai ünnep leírása is.

Ezután Wlassics Gyula miniszter állott föl s mondott beszédet:

A magyar kormány is elhozta koszorúját, — így szólt — hogy fölemelt lélekkel áldozzon halhatatlan költői génuszodnak. Ki ne tudná, hogy költészeted csodás ereje a *korszakos tett* hatalmával nyult be nemzetünk történetébe? Ki ne tudná, hogy a mult dicsőségén kellett lelkesedéssel oltottál *új életet, új reményt, új ideákat* e nemzetbe? Költészeted a nemzeti cselekedet hatásával buzdította alapvető munkára az újjászületési korszak nemzedékét, — minden idők nemzedékét pedig az eszményiség örök szépségeivel boldogította. (Éljenezés.) Ragyogóvá, elbájolóvá, fenségesen erőteljessé tetted a nemzet legféltékenyebben őrzött kincsét: *nyelvét*, — fölemeléd, meggazdagítottad a magyar nép *egész lelkét*. Te a magyar nép egészének jelölted ki a nagy, összetartó czélokot, a soha el nem homályosuló eszményeket. A mi csak szép, nemes, fölemelő van a magyar lélekben: az mind kifejezést nyert költészeted ékes-szólásában. De adtál nemzetednek két szótatot is. Egyikkel — *«Zalán futása»* — felráztad az alvó nemzetet; a másikkal — *«Rendületlenül»* —

ébre tartod a fölébresztett nemzetet. Te áldozol igazán ki nem alvó tüzze az eszményi hazaszeretet oltárán. Ajkára adtad nemzetednek, míg ez a földön él, *nemzeti imádságát*. Kunyhótól a palotáig a te gondolataiddal, a te szavaiddal száll fölfelé a nemzet imája a hazáért. (Éljenezés.)

A miniszter beszédét megint költemény követte. Váradi Antal, sűrű éljenzéstől megszakítva, elszavalta «Apotheozis» című alkalmi művét. Végezetül Havranek József polgármester mondott hosszabb szép beszédet, dicsőítvén vele vármegyéje nagy fiát, Vörösmartyt.

Most hirtelen fölhangzott a színpalak mögött a «Szózat» erőteljes dallama. Az egész közönség felállott helyéről és együtt énekelt a színházi kórusal. A helyőrségi páholyban is fölállottak a főrangú tisztek — közösök és honvédek — és meghatva nézték a hazafias jelenetet.

*

Vörösmarty szobrához zarándokolt innen az ünneplő sokaság. A szobor talapzatát koszoruk özöne lepte el.

A szobornál Eötvös Loránd báró, a Magyar Tud. Akadémia elnöke mondott ünnepi beszédet, a mely így szól:

Nincsen testület e hazában, mely büszkébb öntudattal mondhatná Vörösmarty Mihályt a magáénak, és nincs is testület, mely nagyobb hálával tartoznék emlékének, mint az Akadémia, hiszen a mikor alapított, a legfontosabb feladata a magyar nyelv művelése lett. Vörösmarty volt az, a ki egyszerre szebben, csengőbben és hatalmasabban szólaltatta meg ezt a nyelvet, mint előtte s talán utána senki más. Ide hoztuk mi el ezt a koszorút, melyet kegyeletünk jeléül örökzöld babérlevelekből neki kötöttünk. Hozza ide mind az, ki emlékének áldozni akar. Fogunk mi még szobrot emelni neki másutt is, nagyobb, hiszen gazdagabbak lettünk, talán szebbet is, hiszen a művészetekben haladtunk, de azért minden időben mégis csak ez a tér lesz a Vörösmarty kultuszának legszentebb búcsújáró helye, nem csak azért, mert a szobor, mely ékesíti, legközelebb áll hozzá térben és időben, hanem azért is, mert azt egy már-már kihaló nagy nemzedék, az ő nemzedéke emelte, melynek ajkán a leleplezőkor a Szózat még a legszebb szónál is többet, hazafias szent fogadalmat jelentett, mely erőt is adott neki, hogy küzdjön s végre győzzön. Méltóbb helyen nem tehetjük le koszorunkat. (Éljenezés.)

Rövid beszédet mondott ezután még: Mihályi Péter, az Egyetemi-kör elnöke és Vin-disch Géza, a Fejérmegyei kör elnöke.

*

Délután a «Magyar király» fogadóban négyszáz terítékes *lakomával* vendégelte meg a

ÜNNEPELY VÖRÖSMARTY SZOBRÁNÁL.

A SZÉKESFEJÉRVÁRI VÖRÖSMARTY-ÜNNEPRŐL.

város a közönséget. Csak két felköszöntő volt. Az elsőt Széll Kálmán mondta nagy hatás mellett. Beszéde a következő:

Igen tisztelt uraim! Ne essék itt ma szó másról, mint azokról az érzelmekről, a melyeket bennünk a mai ünnep jelentősége fölkelte és a melyek, hitem szerint, egyedül méltók ahhoz a kegyelethez, a melylyel mi ma ezt az ünnepet megüljük. (Halljuk! Halljuk!) Hosszú, nehéz álomból, melyben talán nagy és dicső múltja ádáz küzdelmeit akarta kipihenni, kezdett felocsúdni a nemzet. Egy szebb jövő hajnalának derengése érintette homlokán az ébredőt. Ennek a hajnalhasadásnak a tüzeit azoknak a nagy szellemeknek lánglelke gyújtotta meg, a kiket a nemzet számára jó sorsa küldött. (Tetszés.) Megszólamlott Vörösmarty lantja, a nemzeti géniusz e leghatalmasabb megnyilatkozása. Nem szelid dallamot zengett a lant; riadó volt az, riadó, a melynél szebb, lelkesítőbb húr nem rezgett soha, a melynél erősebb hang nem zehet nem szólt, mert nem kisebbet, mint a nemzetet magát hívta a haza szolgálatába. (Tetszés.) Fölrázta a nemzet lelkét, fölébresztette a nemzetben a nemzeti érzést. Megtanította a nemzetet a legegyszerűbbre és mégis legnagyobbra: szeretni a hazát és szeretni mindenkéül a szív melegével és a hazának élni a tett erejével. (Élénk tetszés és éljenzés.) Megtanította a nemzetet, mily kincsesel bír nyelvében, mi csodás e nyelv ereje, teljessége, tartalma, mint az ércz, mi lágyak formái, mi varázslatosak szólamai és mily zene és báj lakozik benne. (Élénk tetszés és éljenzés.) A nemzet álmétkodva látta és gyönyörrel hallgatta és megfogadta, hogy hű lesz nyelvéhez örökké és jobban fogja ezután szeretni, mint eddig szerette (Élénk tetszés.)

És a hazaszeretet nagy dalnoka a haza mellé állította válhatatlan kapcsolatban a királyt (a jelenlevők fölállnak), a kinek fölkezt személyét — a legelső magyar embert — (Élénk éljenzés) bevitte, mint előtte senki, a nép szívébe. (Élénk éljenzés.) A hazaszeretetet és a királyhoz való törhetetlen hűség érzését nemzeti közérzülétté forrasztotta össze: hogy a hazaszeretet erősítse a királyhoz való hűség érzését és a királyhoz való hűség érzése erőt

Klökner József fényképe után.

VÖRÖSMARTY SZOBRA A KOSZORÚKKAL, AZ ÜNNEPÉLY UTÁN.

merítsen a hazaszeretet kiapadhatatlan forrásából. (Élénk tetszés.) A hazaszeretetet és a királyhoz való hűséget koszorúba fonta s e koszorút, hogy körülvegye a koronát, annak legszebb díszül, legcsillogóbb ékességül, rátette a király áldott fejére. (Élénk tetszés és éljenzés.)

Megtanította a nemzetet, hogy hazáért és királyért együgyűnazon fohászszal imádkozzék. (Élénk tetszés.) És e fohász a költő látnoki ihletével szállt az ég felé:

Isten segíts, királyok Istene!
Emeld föl hozzád a király szívé!
Értelme légyen, mint napod szeme,
Hogy végiglássa roppant helyzetét,
Hogy a ki fényben, milliók fölött van,
Legyen dicső erényben, hatalomban!

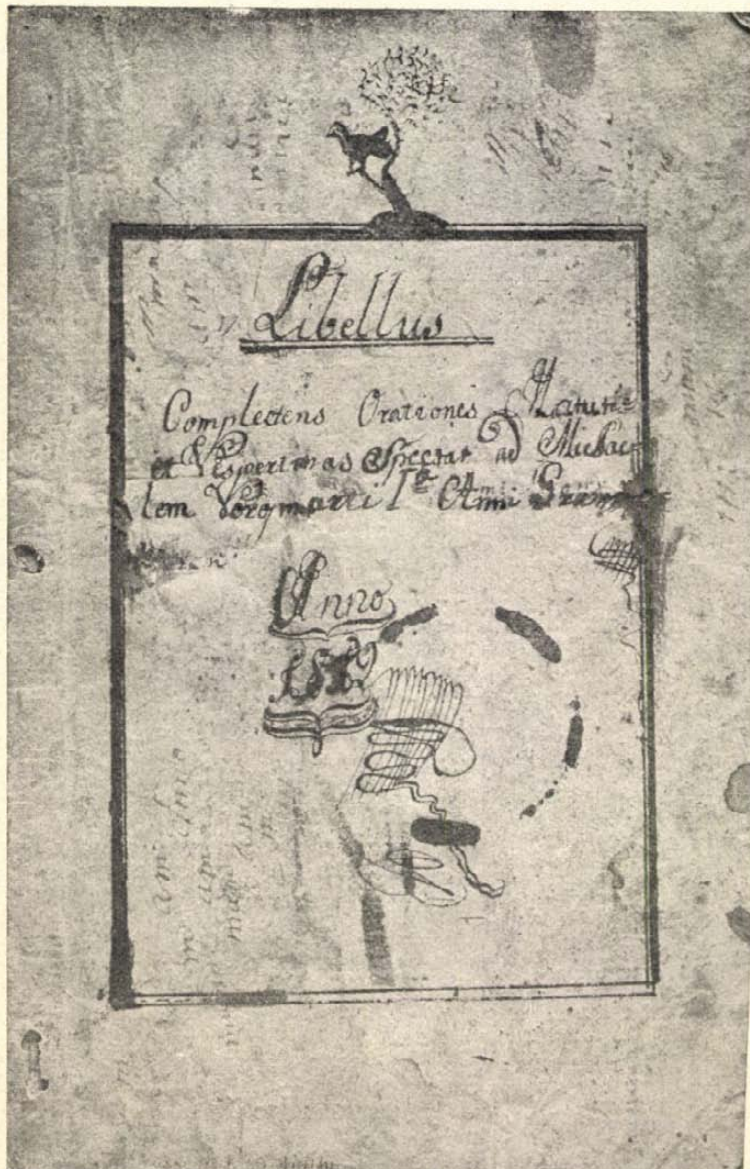
(Hosszas, szünni nem akaró élénk tetszés és éljenzés.)

Így lön! Beteljesedett. A költő fohászában kérte, látnoki erejével érezte: a Gondviselés megadta. (Élénk, hosszas tetszés és éljenzés.)

A mi dicsőséges nagy királyunk, a ki népe boldogságán leli örömét: áldása nemzetének. A magyar nemzet törhetetlen, odaadó hűsége védje és oltalmazza a királyt, a kiért minden honfi karja készen áll; (Élénk éljenzés.) elévülhetetlen örök hálája koronázza szent fejét; hogy a boldog haza lásson boldog királyt. (Lelkes éljenzés.) Népe szeretetével az Ég minden áldása szálljon reá! Éljen a király! (Hosszas, szünni nem akaró élénk éljenzés.)

A miniszterelnök beszéde utána házigazda Havranek János polgármester szólalt föl, azt kívánván, hogy Vörösmarty lelke és szelleme töltse el a nemzetet.

Késő délután ért véget a lakoma, a mely alatt

VÖRÖSMARTY IMÁDSÁGOS KÖNYVECSKÉJÉNEK CZÍMLAPJA 1812-BŐL.

«ZALÁN FUTÁSA» ELSŐ KIADÁSÁNAK CZÍMLAPJA 1825-BŐL.

üdvözlő táviratot küldöttek: Zichy Nándor gróf, Széchenyi Gyula gróf és Szögyény-Marich László nagykövet Berlinből.

Mielőtt a közönség eloszlott volna, Szenczy Győző, a székesfejérvári eziszterczita gimnázium igazgatója rákezdett a Szózatra. Mindenki fölállt s négyszázan énekelték. Hazádnak rendületlenül...

Ezalatt az utcán fáklyások jelentek meg, a déli vasúti főműhely munkásai, a kik rövid ideig megálltak éljenezni, aztán elmentek Vörösmarty szobrához. A szobornál Orbán Ferencz munkás mondott beszédet. Az egyszerű munkást megtapsolta a közönség.

Este az egész város, még a legrejtettebb utca is ki volt világítva.

Hét órakor díszelőadás volt a városi színházban, a melyet egészen megtöltött a közönség.

A miniszterek és a vidéki közönség egy része az esti gyorsvonattal utaztak el, a vendégek zöme azonban éjjel féltizenegykor.

szakállt viselt. Vörösmartynek Orlai Petrich-féle arcképe élethű; de alig hiszem, hogy természet után volna festve; bizonyosat azonban nem mondhatok róla, mert abban az időben, a mikor ez készült, Vörösmarty is nagy beteg volt, Orlai is, és saját magam is.

Szívesen üdvözöl

Bpest, 1900 Decz. 6.

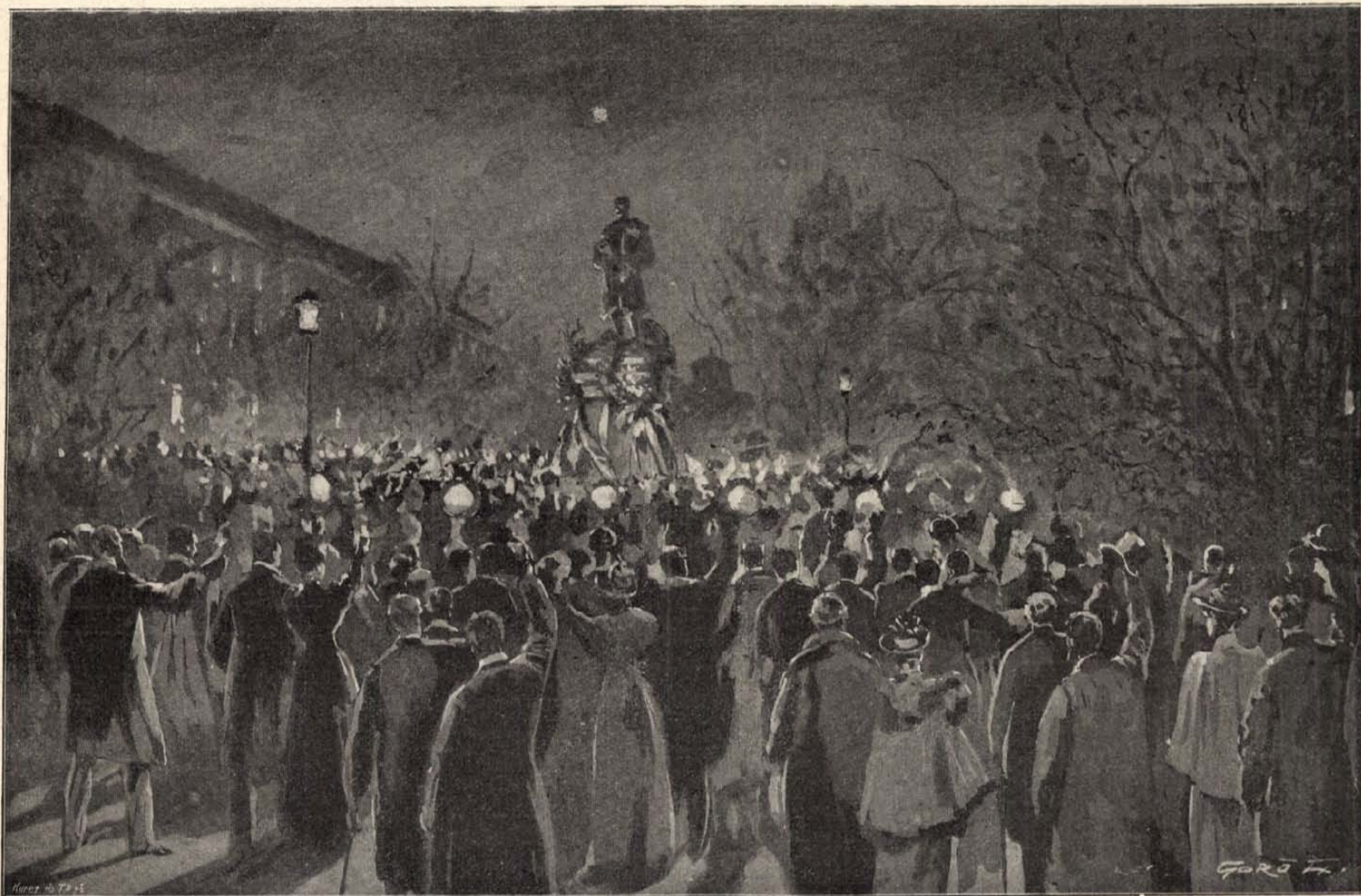
igaz barátod,
Jókai Mór.

A „ZALÁN FUTÁSÁ”-NAK ELSŐ KIADÁSA.

A «Zalán futása» volt Vörösmartynek első önálló kiadásban megjelent műve.

A nagy epikai költemény 1825-ben jelent meg Pesten, Petrózai Trattner Mátyásnál, egy 245 lapra terjedő nyolczadrét kötetben. Czimlapján egy tartalmára utaló aczélmetszetű díszítmény van: hat húros lanton fegyverek, pajzsok, pánczéling, sisakok. Pálmaág, tölgyfalomb, rózsafüzér ékesítik a hadiszereket.

Zsigmond, a N. M. U. M. Kamaránál Conceptualis Practicans. — Karácsonyi Emanuel. Tábla Biró. — Karácsonyi Mihály, Kir. Tábla hites Jegyzője. — Kárász (Horgosi) Benjamin, Csongrád Vgyei Fő Biró. — Kis Adám, Csepi Ref. Lélek Pásztor, Komárom Vgyében. — Kis Károly, Báró Márjásy Granátos Hadnagya. — Kisfaludy (Kisfaludi) Károly, Szala Vgye Tábla Birója. 5. p. Klauzál Gábor, Csongrád Vgyei Al-Jegyző. — Klivényi Jakab, Nádasdi Káplány. — Kolosváry Pál, több Vgyék Tábla Birója, és Mgos Vásonkői Gróf Zichy János jószágainak, és jusainak meghatalmazott Igazgatója. — Kondé (Pókateleki) József Benedek, Királyi Udvarnok, és több Vgyék Tábla Birója. — Kulesár István, Hazai Tudósítások Kiadója. 4. péld. — Lassu István. — Luka (Lukanényei) Sándor, Honth Vgyei Szolga Biró. — 's több Vgyék Tábla Birója. — Möriz Mihály, Kuczura Markot-án (Váradhunyadi) Juliána, Özvegy Csernelházi Csernel D'nielné Asszony. — Mericzay Antal, Szent Széki Jegyző, Cameralis Helység Jegyzője Bácsban. — Mühr Antal, Hites Ügyvéd. — Náray Pál. — Oszterhber József, Szala Vgyei Tábla Biró. — Pálffy János, hites Ügyvéd Vas Vgyében. — Paziázi Mihály, Kir. Tábla hites Jegyzője. — Báró Perényi Mária Kisasszony. — Báró Perényi Menyhárd. — Perzel (Bonyhádi) Sándor, több Vgyék Tábla Birója. 10. p. — Rad (Szent Mártoni) Carolina Kisasszony Vas Vgyében. — Sallay Imre, Kir. Tábla hites Jegyzője. — Sággy József, Fehér Vgye Cancellariájának Igazgatója. — Sárkány Hotephonus, Sz. Benedek Szerzetből Aldozó Pap. — Stettner György, hites Ügyvéd. 5. péld. — Szabó József, a' Pozsonyi Seminarium' Al-Igazgatója. — Szalai Antal, Ertényi Káplány. — Szelestey (Felső 's Alsó Szelestey) Sándor, Vas Vgyei Szolga biró. — Szentpétery (Szentpéteri) István, Fehér Vgyei Tábla Biró. — Gróf Szécsen (Temerini)

FÁKLYÁSOK A SZOBORNÁL AZ ÜNNEPELY ESTÉJÉN.

Goró Lajos rajza.

VÖRÖSMARTY EGY KIADATLAN ARCZKÉPE.

Vörösmartyról a Barabás által készített festményeken és rajzokon kívül a költő életében még csak egy másik régi festőnk, Orlai készített arcképet, mely most Ernst Lajos gyűjteményében van. Ez eddig kiadatlan képet is bemutatjuk ez alkalommal, Jókai következő levelével:

Nagy Miklósnak.

Kedves barátom!

Vörösmartynek Orlai Petrich Soma által megfestett arcképe szürke olajfestésben híven talált képmása a dicsőült költőfejedelemnek. A hogy én völegénykori ábrázatját láttam, az volt az igazi ősmagyar típus, formában, arczszinben és viseletben. Körszakálla volt, mint minden magyarnak, az állon és az ajk alatt simára kiborotválva, s az arcot koszorú alakban körítve. Ilyenek a Barabás által festett és rajzolt arcképei mind. Teljes szakállt a harminczas években csak két ember viselt Magyarországon: a Madarász testvérek, László és József, kik e rendkívüliségükkel nagyon is feltűntek a fehérmegyei quártalis gyűléseken. Kossuth Lajos, Wesselényi Miklós mind kör-

A kötet végén, akkori s irodalmunkban később is jó sokáig divott szokás szerint ki van nyomtatva az előfizetők névsora. Közéletünk s irodalmunk számos jelesének nevét találjuk ebben a jegyzékben, melyet itt közlünk:

Előfizetők.

Ajkay János, nyugalomra lépett, Cs. K. Huszár Fő Hadnagy és Vas Vgyei Tábla Biró. — Baloghy (Baloghi) Imre, Honth Vgyei Tiszti Fő Ügyész I. Velin. — Gróf Battyány Elenora Kisasszony. — Berzeviczy Emilius, hites Ügyvéd. — Borsiczky (Felső Driethomai) István, Trencsén Vgyei első Al-Ispány. — Baros (Bellusi) Károly, Honth Vgyei Tiszti Al-Jegyző. — Bregovics Pál, Tamási Plébános, és Simon-tornyai Kerület Esperestje. — Gróf Cziráky (Cziráki, és Dienesfai) Antal, Kir. Fő Tárnok Mester. — Czuczor Gergely Benedictinus Győrött. — Csefalvay (Csefalvai) József, Esztergom Vgyei Tábla Biró. — Csiffary Vince, hites Ügyvéd. — Deák Ferencz, hites Ügyvéd Szala Vgyében. — Gróf Dessewffi (Cserneki, és Tarkewi) József, — Eggenberger József, Pesti Könyváros. 2 péld. — Egyed Antal, Paksi Plébános, és Al-Esperest. — Eötvös Pál, a N. M. U. M. Kamara Titoknok. — Fábian Gábor hites Ügyvéd. — Fáy (Fái) András, Pest vgyei Tábla Biró. — Fánecy János, Szakcsi Plébános, — Ferenczy János Camarális Ügyvéd Aradon. — Gáspárik Kazmir, Püspöki Titoknok és több Vgyék Tábla Birója. — Ghiczy (Assa, s Ablanczkürti, és Ghiczi) Ignác, Bábólnai Királyi Uradalom Ügyésze Komárom Vgyében. — Guzmics Izidor, Professor Pannonhalmán. — Gyurtsányi (Moisfalvi) István, Bars Vgyei Tábla Biró. — Hady Imre, Szeged Város Tanácsosa. — Havas József, Sz. K. Pest Városánál Tiszti Al-Ügyész. — Hegedűs Ferencz, hites Ügyvéd. — Holovits Boldizsár, Törvénytudó. — Horváth István, Fehér Vármegyei Esküdt. — Hubert József, Világosi Plébános. — Hucskó Simon, Aldozó Pap. — Jablanczy Sándor Pozsony Vármegyei tiszti Al Ügyész. — Jakabfy Gergely, Tábla Biró. — Jeszenszky (Nagy-Jeszeni) Elek, Bars Vgyei Tábla Biró. — Juranics László, Pécsi Kanonok, Ertényi Plébános, és Esperest, több Vgyék Tábla Birója. — Kantz

Miklós, N. M. K. H. Tanács' Tagja, 's Pozsega Vgye Fő Ispánja. — Szigethi György. — Szombathely Antal, Uradalmi Ügyész. — Szögyény (Magyar Szögyényi) Gábor, hites Ügyvéd. — Takács (Dukai) Péter, hites Ügyvéd Vas Vgyében. — Tar István, I. Velin. — Thaly Lajos, Komárom Vgyei Fő Biztos. — Thier József, Váci Püspöki Uradalom' Alpári Számtartója. — Tóth (Tóthfalusi) Károly, Vas Vgyei Tiszti Al-Ügyész. — Tököly (Kevermes) György, több Vgyék Tábla Birója. — Tretter György, Pest Város' tiszti Al-Ügyésze. — Vidos (Kolthai) József, Vas Vgyei Al-Jegyző. — Vitkovics Mihály, hites Ügyvéd. — Virág Mihály, Pesti nevendék Pap. — Vörösmarty Ferencz, hites Ügyvéd. — Zorkóczy (Zorkoczi) László, Bars Vgyei Tábla Biró.

VÖRÖSMARTY GYERMEKKORI IMÁDSÁGAI.

Vörösmarty Mihálynak, nagy költőnknek gyermekkori latin nyelvű kéziratos füzeté jutott közelebb kezünkbe. A két papirosba fűzött, mindössze négy oldalra terjedő füzetkébe reggeli és esti imádságait írta a költő, akkor még az első grammatikai osztály tanulója a székesfejérvári gimnáziumban. Mutatja ezt már a füzet címe is: «Libellus, complectens orationes matutinae vespertinae. Spectat ad Michaellem Vörösmarty I^o Anni grammatici.» (Reggeli és esti imádságokat magában foglaló könyvecske. Vörösmarty Mihály első évi grammatikusé.) E felírás alá nagyobb betűkkel van írva az évszám: Anno 1812. A cimlap tetején gyermeki tollal egy fa van rajzolva, melynek egyik kinyúló ágán madár ül. A füzetke gondosan, tisztán van írva, jelöl a kis diák szorgalmának és rendszeretének. A kegyeletes kezektől máig megőrzött kis füzet cimlapját facsimil másolatban közöljük.